

З НОВЫМ ГОДАМ!

АЗІРАЮЧЫСЯ НА МІНУЛАЕ, БУДУЧЫНІ НЕ УБАЧЫШ

ЦІ ВАРТА "ДЗЯКУЙ" КЛАСЦІ Ё КІШЭНЮ?

У сваіх марах людзі звычайна імкнуцца заглянуць у будучыню. Можна, таму і Новы год -- адно з найбольш любімых святаў: пад бой гадзінніка, з кіпішкам у руках мы з усмешкай развітваемся з днём учарашнім і з надзеяй глядзім у заўтрашні. Але, як вядома, з кожнага правіла бывае выключэнне, да якога, здаецца, многія нашы суграмадзяне і адносяцца. Усё часцей накіроўваюць яны свой позірк у мінулае з яўным жаданнем зноў апынуцца ў тым часе, дзе засталася маладосць многіх з іх, а з ёю бадзёрыя маршы святочных дэманстрацый, кватэры, мэбля, аўтамабілі ад заводскіх прафкомаў, партыйныя сходы, граматы за перамогу ў сацыялістычным спаборніцтве...

— А я нічога дрэннага не бачыла і не бачу (хаця ўжо не першы год працую на заводзе) у тым, што праца людзей, акрамя матэрыяльных, заахвочваецца і нейкімі маральнымі сродкамі, напрыклад, тымі ж граматамі, медалямі або калі партрэты лепшых працаўнікоў вывешваюцца на Дошцы гонару. Так, усё гэта павінна быць толькі дадаткам да матэрыяльнага ўзнагароджання (дзеля чаго, уласна, і працуем). Але зусім не лішнім дадаткам, — гаворыць старшыня прафсаюзнага камітэта Мінскага завода аўтаматычных ліній Валянціна Угольнік.

— Нядаўна ў мяне адбылася размова з адным нашым заводскім рабочым, — працягвае яна. — Прыйшоў ён злосны, раздражнёны, агрэсіўны, нараканняў на ўсё і на ўсіх — не пералічыць. Галоўнае

ж — заробная плата. Я, дарэчы, яго абурэнне не толькі разумею, але і падзяляю: ён кваліфікаваны спецыяліст, які мае сталую працу на заводзе, не ў стане пракарміць сям'ю. Тым не менш, спрабую нека астудзіць пыл, кажу, што мы цнім яго працу і ўдзячны яму за яе. А ў адказ чую: "Навошта мне вашае "дзякуй", яго ў кішэню не пакладзеш".

Ведаю, у наш жорсткі час усё часцей дзейнічае правіла: кожны — сам за сябе. Але мы ўсе такія розныя, і я не магу цалкам пагадзіцца з ім. Прызнаюся шчыра, ува мне, як, ведаю, і ў многіх маіх калегах на прадпрыемстве, жыве туга па страчанаму калектывізму, па, не пабаюся гэтага высокага вызначэння, духоўнасці мінулых гадоў.

(Заканчэнне на 3-й стар.).

ПОЛАЦКА-КРЫЎСКАЯ ТЭОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ

ДЗЯРЖАЎНАСЦІ І КУЛЬТУРЫ

НЕ З АБСОХШЫХ ГАЛІН

Ад нашых продкаў крывічоў пачынаецца радавод беларускага народа, яго дзяржаўнасць і культура. Гэты факт агульнавядомы, як і тое, што эпіцэнтрам

крывіцкай каланізацыі цяперашніх Беларусі, паўночна-заходняй Расіі, летаніскай Літвы і Прыбалтыкі былі Полацкае княства і Полацк (упамінаецца ў летапісах з 863 года). Аўтары "Аповесці мінулых гадоў", упісваючы ўсходніх славян у кантэкст біблейскага расцярушвання "нашчадкаў Іафета", паведамляюць пра нашыя плямёны: "А іншыя селі паміж Прыпяццю і Дзвіною і называліся дрыгавічанами, а іншыя селі на Дзвіне і называліся палачанами, паводле рэчкі,

(Заканчэнне на 6-й стар.).

А МЕТРО БУДУЕЦЦА...

Праходчык Анатоль МЯТЛІЦКІ на адным з будаўнічых участкаў метрапалітэна.
(Фотарэпартаж "А метро будзецца..." змешчаны на 3-й стар.).

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ЮБІЛЕЙ БДПА

Беларуская дзяржаўная політэхнічная акадэмія адзначыла сваё 75-годдзе. На ўрачыстасцях, якія адбыліся 20 снежня, прысутнічаў і выступіў з прамовай Прэзідэнт Беларусі. А. Лукашэнка ўручыў юбіляру Ганаровы дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь. Сваім распараджэннем Мініфіну Прэзідэнт выдзеліў ужо ў гэтым годзе БДПА са свайго рэзервовага фонду 2,5 мільярда рублёў на развіццё матэрыяльна-тэхнічнай базы акадэміі.

НА ЗДЫМКУ: на юбілеі БДПА выступае Прэзідэнт Беларусі А. ЛУКАШЭНКА.

ПАСЛЯ ПАРАЖЭННЯ

НА ШТО РАЗЛІЧВАЕ БНФ

Недасканалая выбарчая сістэма і недэмакратычныя ўмовы правядзення самой кампаніі -- гэтыя дзве акалічнасці, на думку членаў сойма БНФ, сталі асноўнымі прычынамі таго, што ніводзін з 69 вылучаных ад гэтай партыі кандыдатаў не здолеў атрымаць мандат дэпутата Вярхоўнага Савета XIII склікання.

Нягледзячы на адчувальнае паражэнне на выбарах, лідэры БНФ разам з тым не лічаць іх вынікі цалкам правільнымі. Тлумачэнні гэтаму наступныя. Па-першае, Народны фронт здолеў захаваць і нават, у параўнанні з вясной, павялічыць свой электарат (як засведчылі выбары двух апошніх гадоў, БНФ трывала аддаюць галасы 700--800 тысяч выбаршчыкаў). Па-другое, у парламент прайшоў шэраг дэпутатаў, якія будуць адстойваць дзяржаўны суверэнітэт і нацыянальныя інтарэсы Беларусі. Нарэшце, галоўным поспехам у БНФ лічаць сам факт абрання ў нашай краіне парламента. Гэта, па словах З.Пазняка, стане "перашкодай на шляху спаўзання Беларусі да дыктатуры".

СВАБОДНЫЯ ПРАФСАЮЗЫ

ПАПЯРЭДЖАННЕ ўРАДУ

Кіраўніцтва Свабоднага прафсаюза Беларусі прыняло рашэнне аб уступленні ў калектыўную спрэчку з урадам.

Адно з галоўных патрабаванняў, якія прафсаюзы прад'яўляюць кіраўніцтву рэспублікі, -- спыненне беззаконня ў адносінах да ўдзельнікаў жывёльнай забастоўкі на Мінскім метрапалітэне. Як паведаміў БелаПАН кіраўнік СПБ Генадзь Быкаў, звольненыя машыністы электрадэпо "Маскоўскае" так і не адноўлены на працы. Суд, які разглядаў іх іск да адміністрацыі метро, па сутнасці справы, ператварыўся ў палітычны працэс. Акрамя таго, прытрымліваючыся тайнага распараджэння зверху, гэтых людзей не прымаюць на працу ў іншыя арганізацыі. Адчай іх дайшоў да такой мяжы, што, паводле слоў Быкава, пяцёра машыністаў пагражаюць наладзіць акт самаспальвання перад Домам урада.

Іншыя патрабаванні, што выказваюцца СПБ, тычацца выплаты запазычанасці па заробатнай плаце, стварэння нармальнага ўмоў для функцыянавання прадпрыемстваў і гэтак далей. У бліжэйшыя дні ўрад будзе афіцыйна паведамлены аб рашэнні Свабоднага прафсаюза ўступіць з ім у калектыўную спрэчку. Калі ўлады не пойдуць на перагаворы, заявіў Г.Быкаў, СПБ пачне падрыхтоўку да агульна-рэспубліканскай забастоўкі. Не выключана, што яна будзе праведзена адначасова з агульнанацыянальнай забастоўкай, якую рыхтуе Асацыяцыя незалежных прафсаюзаў прамысловасці.

ГАСТРОЛІ КУПАЛАЎЦАЎ

ТРЫУМФ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Спектакль Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы "Дон Жуан вяртаецца з вайны" завяршыў сваё сцэнічнае жыццё пад апладысменты французскіх гледачоў. Рэжысёр п'ястэраўкі Стэфані Лоік зрабіла ўсё, каб яе дзецішча ўбачылі на роднай зямлі ў Латарынгі, а купалаўцам заставалася толькі пакарыць французскую сваёй іграй. Мяркуючы па ўсім, яны гэтага дабіліся.

На скліканай пасля вяртання дамоў прэс-канферэнцыі ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы перад журналістамі выказаліся перапоўненыя ўражаннямі артысты і дырэктар тэатра Іван Вашкевіч. Яны пазнаёмілі з водгукамі французцаў на ігру акцёраў, расказалі аб самой паездцы.

Усе газеты Латарынгі выступілі з хвалебнымі рэцэнзіямі, сутнасць якіх, паводле слоў удзельнікаў гастроляў, можна выказаць загаловам аднаго з артыкулаў -- "Трыумф беларускай мовы". Для французцаў, якія мала ведаюць пра Беларусь, чаканне новага тэатра ўяўлялася сустрэчай з адным з расійскіх калектываў. Але першыя спектаклі на сцэне Драматычнага рэгіянальнага цэнтра горада Цьянвіля сталі для іх знаёмствам з новай культурай, а беларуская мова зачаравала прыгажосцю і мело-

дыкай. Зрэшты, знаёмства было ўзаемным. Купалаўцы ўпершыню гастраліравалі ў Францыі, і знаходжанне іх там было даволі працяглым -- 24 дні. За гэты час адбыліся шматлікія сустрэчы з гледачамі, тэле- і радыёінтэр'ю, паездкі па краіне. Убачылі нашы акцёры і ігру парызскіх калег.

ДЭМАГРАФІЧНЫ ПРАГНОЗ

КАЛІ ЗНІКНЕ АПОШНІ БЕЛАРУС?

У год насельніцтва Беларусі змяншаецца амаль на 90 тысяч чалавек. Калі гэтая тэндэнцыя захаваецца, то праз 111 гадоў, да 2105 года, з твару зямлі можа знікнуць апошні жыхар Беларусі, як некалі зніклі скіфы, хазары, сарматы, урартыйцы, кімерыйцы, мая, кічэ, мам, цонталь, чоль і іншыя народы.

Паводле даных медыкаў, да 2000 года кожны другі жыхар Беларусі можа быць хворы на анкалагічныя захворванні. Калі, не дай Бог, гэтыя прагнозы спраўдзяцца, то працэс вымірання беларускага народа, што пачаўся ў 1993 годзе, зменіцца працэсам яго гібелі.

РАБАЎНІЦТВА

НА 1 МІЛЬЁН ДОЛАРАЎ

Імя рэчыцкага мастака Аляксандра Ісачова сёння вядомае больш за мяжой, чым у Беларусі. "Нонканфарміст", "дысідэнт" пры савецкай уладзе, што заўчасна звяло яго ў магілу, ён стаў вядомым беларускім аматарам мастацтва толькі з пачаткам "перабудовы". І вось новы ўдар лёсу. З кватэры Ісачова выкрадзена 14 яго карцін. Чацвёрта злучыцца праніклі ў дом, звязалі непашаную дачку мастака і вынеслі палотны, што мелі нацыянальную каштоўнасць. Як паведамілі карэспандэнту БЕЛТА прадстаўнікі праваахоўных органаў, агульная сума ўкрадзенага складае як мінімум мільён долараў.

РЭСТАРАН "НАДЗЕЯ"

У раёне прамысловай Маркаўшчыны ў Віцебску адкрыўся рэстаран "Надзея". Ён разлічаны на абслугоўванне людзей з розным дастаткам і густам. Тут будуць праводзіцца заказныя вечары, банкеты і іншыя мерапрыемствы. На першым паверсе будынка размясціўся бар на 24 месцы, на другім -- зала на 60 месцаў. Асартымент рэстарана разнастайны, у асноўным гэта стравы беларускай кухні.

НА ЗДЫМКУ: у адной з залаў рэстарана.

ДЫПЛАМАТЫЧНЫ КУР'ЕР

НА КЕНСІНГТАН-КОРТ

Дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь цяпер будзе развявацца над гістарычным будынкам па Кенсінгтан-Корт, 6, у брытанскай сталіцы. З 18 снежня 1995 года тут працуе беларускае пасольства.

Удзел у цырымоніі адкрыцця пасольства прынялі міністр замежных спраў Беларусі Уладзімір Сянько, дзяржаўны міністр замежных спраў і па справах Садружнасці Вялікабрытаніі Нікалас Бонсар, прадстаўнікі Усходнеўрапейскага дэпартаменту англійскага МЗС, паслы замежных дзяржаў, акрэдытаваныя ў Лондане.

Кіраўнік знешнепалітычнага ведамства нашай дзяржавы, выступаючы перад гасцямі, адзначыў важнасць гэтай падзеі. Паводле яго слоў, у беларуска-брытанскіх двухбаковых адносінах вялікія рэзервы, і іх трэба дынамічна выкарыстоўваць.

Беларусам, што жывуць у Вялікабрытаніі, нагадваем яшчэ раз адрас нашага пасольства: Кенсінгтан-Корт, 6.

3 ПАЦІФЫЙ ГОДА 1995-га

ТЭЛЕФОН — НЯЗБЫЎНАЯ МАРА

Паводле даных Міністэрства сувязі і інфарматыкі, за дзевяць месяцаў бягучага года на Беларусі было ўстаноўлена 49 800 тэлефонаў. Многа гэта ці мала, можна меркаваць па наступнаму: не так даўно прыкладна такая ж лічба называлася ў адносінах да аднаго Мінска.

На жаль, спадзяванні на тое, што ў бліжэйшы час у рэспубліцы знікнуць шматгадовыя чэргі на ўстаноўку тэлефонаў, можна лічыць марнымі. Так, на пачатак 1995 года колькасць грамадзян, якія выказалі намер атрымаць абанентны нумар, перавышала 700 тысяч. Паводле прагнозу, на пачатак 1996 года чарга павялічыцца.

БАЛАНС

ДАХОДЫ І РАСХОДЫ

Грашовыя даходы насельніцтва рэспублікі ў студзені-лістападзе склалі 61 трыльён рублёў і павялічыліся ў параўнанні з аналагічным перыядам мінулага года ў 7,6 раза. Аднак спажывецкія цэны на тавары і паслугі выраслі за гэты час у 9,7 раза.

Паводле даных Міністэрства статыстыкі і аналізу, спажывецкія расходы грамадзян, такім чынам, склалі 47 трыльёнаў рублёў і павялічыліся ў 7 разоў. Выраслі таксама за 10 месяцаў выдаткі насельніцтва на абавязковыя плацэжы і добраахотныя ўзносы. Гэта каштавала яму 4 трыльёны рублёў.

Тым не менш уклады зберажэнняў грамадзян за гэты час павялічыліся да аналагічнага ўзроўню мінулага года ў 14,3 раза. Намнога часцей людзі пачалі купляць валюту, набыць дэпазітныя сертыфікаты і каштоўныя паперы.

ДЗЕЛЯ ЗБАВЕННЯ ДУШЫ

СПОВЕДЗЬ ЗА КРАТАМІ

Перад Калядамі прыхаджане Фарнага касцёла ў Гродне і іншых размешчаных у абласным цэнтры храмаў перадалі зняволеным мясцовай турмы неадрагія падарункі -- ласункі, прадукты харчавання.

Каменцёраўчы гэты факт па просьбе карэспандэнта БЕЛТА, намесніка начальніка Гродзенскай праўча-працоўнай установы Мікалай Аберган сказаў, што менавіта сваяшчэнасць служыцелі дапамагаюць тым, хто адбывае пакаранне, набыць душэўны спакой. Ён адзначыў, што сустрэчы з прававідавцамі і каталіцкімі сваяшчэнікамі праводзяцца цяпер двойчы ў тыдзень. Для тых, хто па нейкіх прычынах не можа на іх прысутнічаць, арганізуецца трансляцыя запісаных на плёнку гутарак праз мясцовую радыёсетку. Розныя рэлігійныя канфесіі прывоззяць зняволеным духоўную літаратуру. Добрачынную дапамогу аказвае і каталіцкая арганізацыя "Карытас".

НА МЯЖЫ

АДНАВІЛІ КУЛЬТУРНЫЯ СУВЯЗІ

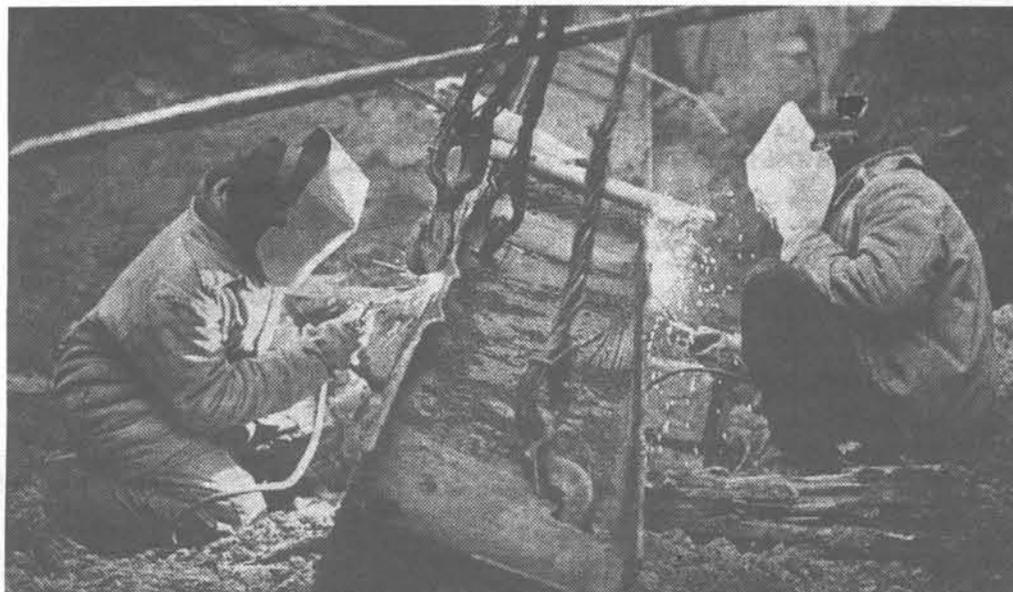
Дагавор аб культурным супрацоўніцтве падпісалі прадстаўнікі двух прыгранічных раёнаў -- Воранаўскага Гродзенскай вобласці і Шальчынкайскага з Літвы.

Пасля некаторага перапынку, што ўзнік па вядомых прычынах, бакі вырашылі аднавіць прыемныя і карысныя адносіны -- праводзіць, як раней, абмен самадзейнымі мастацкімі калектывамі, арганізоўваць сумесныя святы і іншыя цікавыя мерапрыемствы. Да падпісання дагавора, якое адбылося ў Воранаве, быў прымеркаваны канцэрт літоўскага ансамбля песні і танца "Сальчане" з Шальчынкія. Некалькі тыдняў таму ў суседзяў у Літве пачаліся канцэрты ўдзельнікі папулярнага народнага ансамбля "Лявоны" з Воранавы.

А МЕТРО БУДУЕЦЦА...

3 НОВЫМ ГОДАМ!

Здаецца, зусім нядаўна было пачата будаўніцтва Мінскага метро ўздоўж галоўнай магістралі горада -- праспекта Францыска Скарыны.

Сёння на гэтай лініі працуюць дзевяць станцый метрапалітэна.

Адгаліноўваючыся, лініі метро праляглі ў густанаселеныя раёны беларускай сталіцы ад праспекта Пушкіна да трактарнага завода. Але на гэтым будаўніцтва не скончылася.

Метрабудаўнікі ўжо дабраліся да аўтамабільнага завода. Ні днём, ні ноччу не спыняюцца работы ў раёне станцыі "Аўтазаводская". Тут працуюць рабочыя будаўніча-

мантажнага ўпраўлення N 1 Мінскага метрабуда, якому ў адыходзячым годзе споўнілася пятнаццаць гадоў. За гэты час пабудавана сем станцый і пракладзена каля трынаццаці кіламетраў падземных магістралей, па якіх у блакітных вагонах падземкі ўжо перавезены многія мільёны мінчан і гасцей беларускай сталіцы.

Наш фотакарэспандэнт Віктар СТАВЕР зрабіў здымкі на будаўніцтве станцыі метро "Аўтазаводская". Сярод тых, хто тут працуе, слесар-мантажнік Анатоль БЛАХІН і начальнік участка Міхаіл КАЗАК.

ЦІ ВАРТА "ДЗЯКУЙ" КЛАСЦІ Ў КІШЭНЮ?

[Заканчэнне. Пачатак нна 1-й стар.]

Напрыклад, у нас сёння практычна ўжо не стала сумесных святкаванняў, цікавых сустрэч, якія калісьці традыцыйна называліся "агеньчыкамі", а цяпер залічаны амаль да перажыткаў. Але колькі часу таму да мяне ў прафком спецыяльна заходзілі задаваць дэдацыю, ці не забылі мы пра Новы год, маўляў, трэба арганізаваць святочны вечар. Такі, як калісьці - для ўсяго калектыву.

Не буду спрачацца, і раней жыццё наша было далёкае ад ідэальнага. Занадта ўжо імкнуліся да масавасці ва ўсім, вельмі многа насаджалі палітыкі нават у самых "мірных" справах. Правільна, ад такіх падыходаў проста неабходна адмаўляцца. Але, здаецца, з вадой выплюхнулі і дзіця. Бо нічога -- нічога! -- не атрымалі ўзамен.

На вытворчасці цяпер і холадна, і голадна -- у прамым сэнсе слова. Рабочыя, інжынеры па некалькі месяцаў не могуць ат-

рымаць нават тую мізэрную зарплату, якую сёння плаціць за іх працу дзяржава. Калі не паспрабаваць некалькі эмацыянальна падтрымаць людзей, хоць крыху аслабіць псіхалагічны прэсінг, многія не вытрымаюць, зламаюцца. Мы ўжо бачым, як сталі значна больш халоднымі ўзаемаадносіны паміж самімі работнікамі. Усё больш і больш п'янства -- а што яшчэ рабіць, калі няма нармальнай работы? На нашым заводзе досыць складанае абсталяванне, на якім працавалі проста унікальныя спецыялісты. А што цяпер? Гэтыя ж рабочыя з-за халатнасці і абыхавасці літаральна ламаюць тэя станкі, назіраюцца праявы сапраўднай дэградацыі.

На жаль, дзеянні кіраўніцтва (маю на ўвазе ўрадавы ўзровень) не надаюць аптымізму. Будучыня многіх з нас няясная або і проста змрочная, таму не дзіўна, калі значная частка жыхароў Беларусі згадвае савецкія часы, як светлыя і амаль шчаслівыя.

КАМЕНТАРЫЙ САЦЫЁЛАГА

Аляксандр ЛІМАРЭНКА. Мы -- індустрыяльнае грамадства з элементамі даіндустрыяльнай культуры, якія самі па сабе вельмі прывабныя. Напрыклад, возьмем такі пастулат: у двары для мяне няма нічога даражэйшага за сяброўства. Пад ім маглі б падпісацца многія з нас. Але для сучаснай культуры, прагматычнай, рацыяналізаванай, якраз характэрнае іншае: сяброўства сяброўствам, а тытунец асобна. Або: сёння ты мне білет куліш, заўтра -- я табе. Мы ж па-ранейшаму з гатоўнасцю пазычаем адзін аднаму грошы, дапамагаем, культывуем калектывісцкія каштоўнасці, якія самі па сабе сапраўды прыгожыя, але не адпавядаюць паводзінам сучаснай індустрыяльнай супольнасці.

Трэба адзначыць: нашы савецкія прамысловыя прадпрыемствы таксама былі не такімі, як паўсюль. Іх можна назваць "непрастрэльваемай прасторай", што абараняла простага

чалавека ад разнастайных сацыяльных бед і праблем. Там можна было знайсці мужа ці жонку. Калі ты п'яніца, заводскі калектыв зоймецца перавыхаваннем, калі стаіш на чарзе, гадоў праз дзесяць, але атрымаеш бясплатную кватэру. Усё гэта таксама не з'яўляецца функцыямі сучасных інстытутаў.

У той жа час такога кшталту ўзаемаадносіны па-свойму нядарэчныя, і людзі прывыклі да іх. Таму, калі я чую папулярную шмат год у краіне песню пра "родную ўліцу" ці "заводскую проходную, што в людзі вывела мяня", я ёй веру.

Сапраўды, прадпрыемствы станавіліся другім домам. Зараз яны такімі заставацца не могуць. У японцаў, праўда, захоўваецца сістэма пажыццёвага найму, але і там яна ўжо робіцца анахранізмам і адыходзіць.

Нашым грамадзянам трэба зразумець: так, як было, больш не будзе. Пытанне толькі ў тым, дзе яны ў такім выпадку могуць

атрымаць сацыяльную абарону. Не ў цяперашнім жа раёнавыкамкоме, сапраўды... Старое рушыцца -- новае не ствараецца, адсюль і праблемы, увогуле непазбежныя пры той глабальнай перабудове, якую мы перажываем.

Так ужо стапаса, што некалькі пакаленняў людзей у нашай краіне нарадзіліся, выраслі пры савецкай уладзе. Ніколі нічога іншага, акрамя савецкай рэчаіснасці, яны не бачылі, бо "па розных там загінаках" таксама не ездзілі, хіба што ў тэлекалубе падарожнікаў па афрыканскай саване ці джунглях "продуцца". Сёння жыццё многіх сапраўды моцна пагоршылася, і выйсця не бачна. А таму не віна наша, а бяда, што іншыя сумуюць па мінулым жыцці. Але той сум -- своеасаблівае надзея на лепшае, а лепшае, як бы там ні было, заўсёды асацыіруецца з будучыняй, якая ёсць ва ўсіх і заўсёды.

Галіна УЛЦЕНАК.

ШТО ЧАКАЕ НАШУ КРАІНУ Ў XXI СТАГОДДЗІ

**З ДЭПУТАТАМ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА ПЯТРОМ КРАЎЧАНКАМ ГУТАРЫЦЬ
КАРЭСПАНДЭНТ “ІНТЭРФАКСА” ВЯЧАСЛАЎ ЗЯНЬКОВІЧ**

— Пётр Кузьміч! У свой час вы стаялі ля руля знешне-палітычнага ведамства краіны, якая стала суверэннай. З пазіцыі сённяшняга дня наколькі, на ваш погляд, правільным быў стратэгічны выбар Беларусі!

— Я не выпадкова адсутнічаў у красавіку 1994 года ў Маскве, калі ранейшым кіраўніцтвам рэспублікі падпісваўся пакет пагадненняў аб стварэнні так званнага грашовага саюза з Расіяй. Будучы перакананым у тым, што пэўная, згодна з дакументамі, страта самастойнасці Нацыянальнага банка Беларусі азначала паглынне Расіяй нашай дзяржавы, адмежаваўся ад удзелу ў перагаворным працэсе.

У пачатку 90-х гадоў, пасля распаду СССР, мне было ясна, што падтрымка Захадам Беларусі — краіны, што да сёння не вызначылася ў сваім стратэгічным курсе, не больш чым утопія.

З набыццём незалежнасці Беларусь стала перад выбарам: лякому шляху развіцця? Разгледзім два варыянты развіцця паўдз.

Першы. Беларусь “кідаецца ў абдымкі Расіі”. Такі шлях адрозніваўся непрымальнасцю па шэрагу аб’ектыўных прычын, і ў першую чаргу ў сілу таго, што са-

ма Расія не верыла ў такую магчымасць. У адпаведнасці з канкрэтнымі распараджэннямі расійскага кіраўніцтва віцэ-прэм’ер А. Шохін і цэлая група рыначнікаў упэўнена тарпедавалі інтэграцыйныя ініцыятывы.

Другі варыянт. Назавём яго “празаходнім”, калі Беларусь “кідаецца ў абдымкі Захаду”. Прыхільнікамі такога шляху былі былі кіраўнік парламента С. Шушкевіч і некаторыя іншыя вядомыя ў рэспубліцы палітыкі.

Размаўляючы, напрыклад, з былым прэзідэнтам Польшчы Л. Валенсай, я зразумеў, што Запад не зробіць для рэспублікі былога СССР таго, што зрабіў для дзяржаў Усходняй Еўропы, а ў прыватнасці для той жа Польшчы. Палякам даравалі значную частку знешняга доўгу, які ў канцы 80-х гадоў склаўся каля 38 мільярдаў долараў ЗША. Па лініі Камісіі еўрапейскіх супольніцтваў у 1994 годзе Польшчы павялічылі квоты для рэалізацыі на Захадзе прамысловых тавараў. І, нягледзячы на тактыку масіраванай фінансаво-эканамічнай дапамогі, большасць насельніцтва Польшчы аказалася незадаволеным Захадам, што пацвярджаецца ў тым ліку і вынікамі прэзідэнцкіх выбараў, якія нядаўна прайшлі ў гэтай краіне.

Калі мы гаворым, што дапа-

мога Захаду была далёка не адэкватнай чаканням “сярэдняга” чалавека ў краінах былога сацыялістычнага лагера, то пра што можна гаварыць у адносінах да Беларусі? Я ніколі не верыў і не паверу, што Запад зоймецца шырокамаштабнымі інвестыцыямі ў Беларусь. На Захадзе не вераць у Беларусь як у самастойную дзяржаву, а разглядаюць яе ў якасці правінцыі Расіі, як тэрыторыю, размешчаную ў зоне нацыянальных інтарэсаў гэтай краіны. Таму замежны капітал будзе пранікаць у Беларусь вельмі асцярожна, нават калі мы кардынальна зменім дзеючае заканадаўства і зробім зямлю аб’ектам куплі-продажу.

Паміж нацыянальным дзяржаўным будаўніцтвам і шырокамаштабнымі інвестыцыямі існуе прамая ўзаемасувязь. Бытуе думка, што дзеля прыцягнення буйных інвестыцый трэба стаць правінцыяй Расіі. Але давайце параўнаем аб’ёмы інвестыцый Захаду ў гэтую і іншыя краіны свету. Аб’ём замежных інвестыцый у эканоміку Расіі ў 1994 годзе склаў 4 мільярды долараў ЗША. Для параўнання: у маленькую Венгрыю — 10–12 мільярдаў, у Кітай — 96 мільярдаў. Гэтым усё сказана. Да таго ж зусім відавочна, што ў выпадку аб’яднання Расіі і Беларусі Масква не

будзе асыпаць інвестыцыйнай міласэрнасцю сваю паўднёва-заходнюю правінцыю.

— Вы лічыце непадыходзячымі для Беларусі абодва варыянты стратэгічнага курсу — як “праўсходні”, так і “празаходні”. Што ж, па-вашаму, рабіць рэспубліцы!

— Для сябе асабіста я даўнім-даўно адказаў на гэтае пытанне. Яшчэ ў 1992 годзе, выступаючы з трыбуны ААН, выказаў ідэю, якая, на жаль, не была своечасова заўважана, нягледзячы на тое, што яна сотні разоў гучала ў ходзе маіх сустрэч з прадстаўнікамі замежных краін. Сутнасць гэтай ідэі — фарміраванне Усходне-еўрапейскага эканамічнага супольніцтва — правабразна Агульнага рынку, але на Усходзе.

Запад нас з нашымі таварамі на сваіх рынках не чакае. Мы павінны зраўнававаць, што ў бліжэйшыя 10–15 год Беларусь не зможа туды інтэгравацца, нешта падобнае трэба стварыць на Усходзе. Беларусь, Украіна, Расія і, магчыма, Казахстан павінны сфарміраваць нейкае “перадрыначнае” супольніцтва. Тады на Захадзе будзе існаваць стандарт рыначных адносін, які склаўся на працягу дзесяцігоддзяў, а на Усходзе ён будзе толькі складвацца.

На працягу 10–15 гадоў Беларусь, Расія і Украіна разам змогуць значна прасунуцца на шляху рыначных пераўтварэнняў. Жадае Украіна гэтага ці не, але думаю, што прыцыпы эканамічнага самавыжывання прымусяць яе больш актыўна супрацоўнічаць з Беларуссю і Расіяй.

— Помніцца, будучы міністрам, вы неаднаразова заяўлялі аб магчымасці спынення ліквідацыі ўзбраенняў

3 НОВЫМ ГОДАМ!

па Дагавору АБСЕ. Чаму гэта не было зроблена ў той час!

— Сапраўды, выступаючы ў многіх еўрапейскіх сталіцах (Афінах, Рыме, Бруселі), я ў самай вострай форме крытыкаваў краіны НАТО за тое, што яны не дапамагаюць Беларусі знішчаць лішкі баявой тэхнікі па Дагавору аб скарачэнні звычайных узброеных сіл у Еўропе (Венскі дагавор). Папярэджаў НАТО, што адсутнасць матэрыяльнай падтрымкі вымусяць рэспубліку згарнуць ліквідацыйныя праграмы.

Тым не менш, лічу памылковым прынятае ў лютым рашэнне аб прыпыненні на некалькі месяцаў знішчэння танкаў і бронемашын. Гэтая паўза не прынесла міжнародных дывідэндаў нашай рэспубліцы. Лічу гэта вялікім пралікам палітычнага кіраўніцтва краіны.

[Заканчэнне на 7-й стар.]

НЕПРЫКМЕТНАЯ І СТРАШНАЯ ВАЙНА

2. ЦІМАШЭНКА СУПРАЦЬ МАНЕРГЕЙМА

Такім чынам, гісторыя адбылася. Выбар быў зроблены, “той, хто выняў меч, ды не забаіцца”.

Зрэшты, ніхто асабліва не баяўся. Ні камбаты, якія паліцэйскія разглядалі ў стэрэатрыбы нязначныя панцэрныя фінскія дзотаў на тым беразе Сестры, ні людзі з шэрымі золатам зоркамі пятліц у цышых крамлёўскіх кабінетах. Ні Фінляндцы, ні амаль цалкам пяхотная армія не прымаліся за дастойнага праціўніка.

Калі верыць успамінам відэаў, Сталін быў настроены злосна і адначасова на смешліва. Распрацоўка плана кампаніі была цалкам перададзена ў штаб Ленінградскай ваеннай акругі. “Вялікі палкаводзец” палічыў, што ў генштабе ў той час былі клопаты больш важныя, каб аддзяваць яго на падобныя дробязі. Гэтак жа дырэктыва было забаронена прыцягваць да аперацыі дывізіі ўнутраных акруг, а агульнае паражэнне планавалася нанесці за 9–12 дзён. Усяляў упэўненасць і сапраўды высокі баявы дух войск, разгорнутых на фінскай граніцы, поўных рашучасці “даць урок нахабным белафінскім бандытам” і абараніць кальску рэвалюцыі.

Рака Сестра. Дваццаць два гады гэтая ціхая рака насіла невядомы ёй да таго тытул дзяржаўнай мяжы. 30 лістапада яна пазбавілася яго, стаўшы проста адной з соцен малых карэльскіх рачулак. Стаць лінійнаму фронту ёй было не суджана.

Тут, на Карэльскім перапынку, з поспехам перайшла ў наступленне наша 7-я армія, найбольш моцнае і бяздольнае

РЭКВІЕМ КАРЭЛЬСКІХ БАЛОТ

аб’яднанне Ленінградскай ваеннай акругі. Фінская пяхота адыходзіла, ухіляючыся ад вялікіх баёў. Рэдкая сетка праселачных дарог, што ішла ў глыб краіны, на паўночны захад, стала называцца ў аператыўных зводках напрамак галоўнага ўдару.

Трэба адзначыць, што над планам фінскай кампаніі, відаць, па ўжо агавораных вышэй прычынах, у штабе ЛВА думалі наддоўга. Ён быў прасты і немудрагелісты, як штык “трохлінейкі”.

Відаць, пры распрацоўцы плана галоўным лічылася тое, што найкарацейшы шлях па карце ад дзяржаўнай мяжы да Хельсінкі пралягаў менавіта тут, па ўзбярэжжы Фінскага заліва. Але гэта па карце. А на справе?

Можна задацца лагічным пытаннем: чаму не бралася ў разлік схаваная ў міжазер’іі непераходнай багня вельмі вялікая сістэма магутных фінскіх умацаваных раёнаў, эшаланіраваная ўглыб на многія дзесяткі кіламетраў, якая наглуха перакрывала дарогу ў падбрушша краіны? Больш вядома як “лінія Манергейма”, яна, па ацэнках спецыялістаў, ні ў чым не саступала існуючым сусветным аналагам, у прыватнасці нямецкай лініі Зігфрыда і французскай лініі Махэно. Дык чаму ж для галоўнага ўдару быў выбраны гэты, глыбы ва ўсіх адносінах накірунак?

Тут можна выказаць некалькі меркаванняў.

Па-першае, на думку Сталіна, ваяваць (калі ўжо ваяваць) належала з гучнай славай, так, каб дэманстрацыя сакрушальнай магутнасці Чырвонай Арміі прымусіла з павагай прыціхнуць еўрапейскія сталіцы. Аднак акружэннямі і абходамі войск далёка не самай магутнай і шматлікай у Еўропе фінскай арміі, словам, разумнай і вы-

танчанай тактыкай, такой славы не здабудзеш. А вось калі ліхім таранам праламаць жалезабе-тонны панцыр Суомі, ды і яшчэ зрабіць гэта ў той час, калі немцы і англа-французы нерашуча топчуча адзін супраць аднаго ў Еўропе, — гэта ўразіць і прымусіць міжволі “зняць капелюшы” і Лондан, і Парыж, і Берлін.

Па-другое, ні тагачасны народны камісар абароны маршал Варашылаў, ні камандуючы групой ЛВА камандарм 1-га рангу Цімашэнка палкаводчымі талентамі, мякка кажучы, не валодалі. Часта для абодвух рашучым аргументам у прыняцці таго ці іншага ваеннага рашэння становілася... звычайная лінейка, што ператварала на карце прамую лінію ад пункта А да пункта Б у напрамак галоўнага ўдару. Дарэчы, адрозніваўся ж пасля заканчэння фінскай кампаніі Цімашэнка, адказаваючы на пытанні выпускнікоў ваенных акадэміяў, што тычыліся новых стратэгічных рашэнняў, палкаўніка адмакнуўся: “Якая вам тут яшчэ стратэгія? Ідзі наперад, прагрызай абарону — вось і ўся стратэгія!” Але, зрэшты, пра гэтую “стратэгію” Цімашэнка размова пойдзе крыху пазней.

Ну і, нарэшце, аб уплыве трэцяга фактара, як яго часам называюць, “чалавечага”, гаварыць проста бессэнсоўна. “Малой крывёю, магутным ударам” на паверку аказалася не больш, чым фанфарным радком з бравай песні, што ніяк не адпавядала рэальнаму стану рэчэй. Салдацкая кроў заставалася ледзь ці не на апошнім месцы ў доўгай чарадзе “за” і “супраць”. Пацвярджае гэта і шматлікія эпизоды і фінскай, і Вялікай Айчыннай, калі ля “незнаёмага пасёлка, на безыменнай вышыні” пяхоту клалі ротамі

і батальёнамі, да апошняга чалавека. Ды і ці многа магло каштаваць жыццё вясковага мужыка ў чырвонаармейскім шэньні ў той час, калі маршалы і камандармы расстрэльваліся раптоўна...

Ці існаваў у прычыне альтэрнатыўны план кампаніі? Так. Ён быў распрацаваны яшчэ ў пачатку трыцятых пад кіраўніцтвам маршала Тухачэўскага як магчымы варыянт баявых дзеянняў супраць патэнцыяльнага праціўніка, якім тады імяліся становілася Фінляндцы. План прадугледжваў хуткі перахват Фінляндцы ў самым вузкім месцы, у Паўночнай Карэліі, з наступным энергічным ударам на поўдзень і выхадом у тыл фінскіх умацаванняў на Карэльскім перапынку. Аднак гісторыя распарадзілася інакш. На той час, калі патэнцыяльны праціўнік стаў праціўнікам рэальным, прах ашальмаванага маршала ўжо ляжаў у зямлі, а той яго план, як, зрэшты, і ўсе іншыя працы, стаў планам “волага народа”.

Войскам прадлісвалася дзейнічаць па другой, ужо вядомай нам схеме, што стала потым хрэстаматыяна сумным прыкладам.

Штаб Манергейма і фінская ваенная разведка змаглі разгадаць “аператыўную задуму” савецкага камандавання і павесіць умелую контрзулію. На напрамку нашага галоўнага ўдару фіны разгарнулі, бадай, лепшае, што было ў іх узброеных сілах, — 5-ю палявую армію генерала Эстэрмана пры падтрымцы Аландскай армейскай групы.

Першыя дні баёў, хоць і не далі запланаваных тэмпаў працоўвання, але ўсё ж не выклікалі сур’ёзных прычын для занепакоенасці. На ўсіх аператыўных напрамках Чырвоная

Армія працягвала наступаль, сустракаючы, як правіла, ачаговае супраціўленне фінскіх егеряў. У аператыўных зводках і данясеннях пачынае праглядацца баявы характар праціўніка. Фінскі салдат спакійны і стойкі ў абароне, за кошт выдатнага валодання лыжамі надзвычайна рухомы, як правіла, добры стралок. Фінскія часткі ўпарта абараняюць масты, населеныя пункты, важныя на мясцовасці вышыні. Пры пакіданні населенага пункта літаральна ўсе пальцы, моцна мініруюць дарогу, прычым адыход войск заўсёды арганізаваны, прыкрыты ар’ергардамі, ніколі не пераходзіць у панычныя ўцёкі. Фіны баяцца абходзіць, ахопаў з флангаў — пры такой пагрозе адрозніваюцца на новай пазіцыі.

Увогуле, суцэльнага фронту не існавала. Відаць, менавіта з-за гэтага іншы раз здаралася тое, што дазваляе гаварыць: на вайне трагічнае часта суседнічае з камічным. Адзін з такіх выпадкаў адбыўся ў палаце наступлення 9-й арміі, у склад якой уваходзіў стралковы батальён 43-й стралковай дывізіі Беларускай Асобай акругі.

Адна з рот гэтага батальёна, з ходу знішчыўшы фінскі пагранічны пост, пачала імкліва працоўвацца ў глыб тэрыторыі праціўніка.

Лапландыя — далёка не самае густанаселенае месца на зямлі: прайшоўшы дзесяткі кіламетраў і не сустрэўшы ніводнага чалавека, здзіўленыя чырвонаармейцы выйшлі на ўскраіну яшчэ соннага маленкага фінскага гарадка. Цішыня і спакой насцярожылі: ці не зрабілі фіны засаду?.. Бясшумна разгарнуўшыся ў баявы парадкі, рота, заховаючы ўсе меры перасцярогі, уступіла ў гарадок. На адзінай плошчы акружылі прысаджысты драўляны дом, з якога чуўся смех і рознагалосы гоман.

Ігар КУЗНЯЦОЎ.

— Нічога з табой ня станецца, -- кажу. -- Усё яшчэ сам зробіш.
 -- Не... са мной скончана... Зрабі, як кажу...
 Ён змоўк.
 -- Можна, табе што трэба? -- пытаюся.
 -- Не... кідайце гэта... Ты выязджай...
 Маўчыць. Падкладваю яму пад галаву воўну. Зноў гаворыць... вельмі ціха:
 -- Уладак.
 -- Я.
 -- Дай машыну.
 Ён рухае пальцамі правай рукі. Укладаю яму ў далонь рукаўку парабела. Сьціскае. Не разумею, што хоча зрабіць.
 З-за хмараў выглянуў месяц. Выразна бачу запалыя Сашкіны вочы і яго белы твар, на якім заўважаю пакутлівы выраз: лоб перасякае глыбокая папярэчная складка. Мае вочы засьцілаюць сьлёзы.
 Раптам на ягоным бледным твары зьяўляецца дзіўная ўсьмешка. Звяртаюся да Жывіцы:
 -- Затрымай каня! Ён памірае!
 -- Што ты вярзеш! Халера! -- палахліва адгукваецца Жывіца.
 Нахіляюся над Сашкам. Ён шэпча:
 -- Бі ўлева... Ну, яшчэ... яшчэ...

Мы маўчым.
 -- Хлопцы, наперад! Сячы ваўсю! -- голасна выгукнуў Сашка і зваліўся на пасьцель.
 Гэта былі яго апошнія словы.
 Так загінуў Сашка Вэблін -- кароль граніцы. Загінуў на савецкім баку, у сярэдзіне лістапада, у "залаты сезон", месячнай ноччу! Памёр а другой гадзіне ночы. Сьведкамі ягонай сьмерці былі я і Жывіца. У апошнія хвіліны жыцьця яму сьвяціла "цыганскае сонца". Навокал панавала ўрачыстая цішыня... Ён пакінуў Фэлю -- сястру і нас -- усёй душой адданых яму сяброў -- мяне і Жывіцу. Пакінуў па сабе добрую памяць сярод усіх хлопцаў на паграніччы.
 У змрочным маўчаньні кленчы над цэлым дарагога сьлёзы. На мае рукі спадаюць сьлёзы Жывіцы. Ад гэтага я пакутую яшчэ больш: ён і плаці... Нахіляюся над цэлым Сашкі. Раптоўна Жывіца з перакрываўленай ўсьмешкай на твары, са зьяўляюцца вачыма ўстае на ногі:
 -- Га... А чаго ж мы так... стаім?.. Га?..
 Хапае за лейцы і ў забыцьці цягне іх да сябе, аж конь прысядае на задніх нагах. Потым голасна крычыць:
 -- Но-о!.. Яз-да!..
 Хутка імчыцца наперад. Воз глуха барабаніць па лузе. Падскоквае на раллі. А конь усё больш ірвецца да бегу.
 -- Но-о! Пайшоў! -- на ўсю граніцу крычыць Жывіца.
 "Звар'яцеў, халера!"
 -- Э-гэ-гэ-гэ, -- крычыць Жывіца.
 І конь усё хутчэй нясецца наперад. Гэта перамытніцкі конь. Ён добра ведае нас. Ведае -- паводзім сябе дзіўнавата, разумее -- здарылася нешта незвычайнае. Можна, яго бянтэжыць тое, што ня чуе карабінавых стрэлаў.
 -- Пайшоў!
 Жывіца прарэзьліва сьвішча на пальцах. Я сяджу на клубках воўны. Ня ведаю, куды паклаў зброю. Нічога не магу зразумець... Над намі віруе месяц. Мае вочы засьцілаюць сьлёзы.
 -- Э-гэ-гэ-гэ!.. Пайшоў! -- страшным голасам на ўсю граніцу грывіць вокліч Жывіцы.
 "Навошта ён гэта робіць?" -- думаю я і пачынаю кусаць вусны.
 Што яшчэ адбылося ў гэтую ноч? Нічога больш не магло здарыцца!.. Нічога... Гэта было найгоршым!..
 Збоку грывілі стрэлы ка-

рабінаў. Ганаровы салют зьяўляўся для Сашкі. Воз скакаў, як мячк. Конь, нібы бура, нёсся наперад. Месяц танцаваў па цэлым небе, і ў пантэры ўвесь час лунала:
 -- Э-гэ-гэ-гэ!.. Я-з-да!..
 Нічога больш не магло здарыцца! Нічога!
 Раніцай выпаў сьнег і затрымаўся. Адрозна ўсталявалася "белая сьцежка". З намі скончана. Чорная сьцежка ўжо нам

Зноў маўчым.
 Засоўваю руку ў бакавую кішэню курткі і вымаю замшавы мяшчак. Падаю яго Фэлі і кажу:
 -- Гэта ад Сашкі.
 Бярэ яго ў рукі. Выцягваю Сашкін партманет і таксама падаю ёй.
 -- І гэта ад Сашкі... Я ўзяў адтуль 500 далараў сабе і 500 для Жывіцы. Ён так распарадзіўся. А гэта наказаў аддаць пані.
 -- Што тут? -- рухам галавы

па іх жа сасьлізгаюць долу.
 Хочацца спаць. Я так даўно ня спаў. Вельмі стаміўся.
 Позна ўвечары пастукаўся ў вакно да Калішанак. Зузя адмакнула дзьверы. Пляскае ў далоні і вельмі голасна выказвае радасьць:
 -- А... Гэта пан Уладзіслаў! Нарэшце! Вітаю! Вітаю пана! Вітаю!
 -- Вітаю! Вітаю! -- змрочна паўтараю яе словы.
 -- Калі ласка, праходзьце. Калі

Яна мне агідная. Зразумеў, што гэта Зузя мяне засьціла.
 -- Апранайся!
 Вылажу з ложка і павольна пачынаю апранацца. Увесь час знаходжуся ў сьвятле ліхтарыка, але гэта мяне не крапае. Зрабіўся да ўсяго абываваў.
 -- Пагуляў кавалер! -- чую сінаты бас, які даходзіць да маіх вушэй нібы здалёк.
 Нехта сьмяецца. Зузя лісьліва падтрымае.
 Пасьля на запясыях рук адчуваю халодную сталь кайдану.
 "Здарылася нешта вельмі важнае! Але што? Што?"
 Выходзім у сьнежы. Рулі рэвальвераў чуйна сочаць за мной. Лашчаць праменьні ліхтарыкаў.
 -- У мяне заўсёды парадак, пан начальнік... -- чую ззаду шэпт Зузі.
 Ідзем вуліцамі. Месяц пыскае сьмехам. Сьняжынкі весела гуляюць у паветры.
 Абмінаем двух мужчын з кіямі ў руках. Начная вярта.
 Мяне адвалі ў камісарыят.
 Назаўтра допыт. Пратакол.
 На вочную стаўку прыводзяць Альфрэда, Альфонса і Альбіна Алінукоў.
 -- Ведаеш яго? -- запытаўся ў Альфрэда.
 -- А як жа, ведаю! -- зьедліва пасьміхаецца перамытнік.
 -- Ён цябе падстрэліў?
 -- Ён. Заступіў нам дарогу і пачаў страляць. Хацеў абрабаваць!
 Браты Алінукоў з дакладнасьцю паўтараюць яго словы. Не перабіваю. Хай гавораць, што хочучы! Усё гэта глупства ў параўнаньні з тым...
 Потым п'ягаюцца ў мяне. Расказваю ўсё, што казаў перад гэтым. Дакладна апавядаю пра ўсё здарэньне. Прыгадваю новыя падрабязнасьці. Але бачу ўсьмешкі і недаверлівыя позіркі. Ня вераць мне. Тады я зусім перастаю адказваць на іх пытаньні.
 На чацьвёрты дзень майго арышту, у пяць гадзін пасьля палудня, вызджаем з Ракава ў Івянец да сьледчага. Едзем у санях. Я ўціснуўся ззаду на сядзеньні паміж двума паліцыянтамі.
 З Рынка едзем на Слабаду. Мінаем Трафідаву хату. Гляджу ў вокны. Здалося, што бачу за шыбай нечы твар. Можна, Янік? Узьязджаем на мост. Колькі разоў я праходзіў тут адзін і разам з хлопцамі. А зараз!
 Памалу зьяўляецца. Цісьне моцны мороз. Кайданы морозыць запясыць, таму засоўваю далоні глыбока ў рукавы. У паветры круцяцца дробныя аплаткі сьнегу і ствараюць рухліваю, зіхоткую фіранку, з-за якой краявід выглядае асабліва чароўна.
 Абапал дарогі стаяць дрэвы. Яны трымаюць на галінах цяжкія пакрывава са сьнегу. Разам з трактам удалачынь бягуць тэлефонныя слупы. Чую іх манатоннае, зь нейкай вібрацыяй, гучаньне.
 Паліцыянты вымаюць папярочы, закурваюць самі і частуюць мяне. Адмаўляюся.
 -- Пан ня курыць? -- пытаецца адзін з іх.
 -- Куру... але свае.
 -- Слушна! -- кажа другі.
 Фурман паганяе каня, аднак кляча марудна чалапак і толькі тады робіць мацней крокі, калі чуе ў паветры песьвіст пугі.
 З усходу дзьме пранізьлівы халодны вецер. У мяне замярзае левае шчака і вуха. Вымаю з рукавоў далоні і зь цяжкасьцю настаўляю каўнер курткі.
 Сьнег падае ўсё радзей і нарэшце зусім перастае. На небе зьяўляюцца зоркі. Месяц старанна пнецца ўгару: паважны, задумны, ён не зьвяртае на нас увагу.
 У галаве пралятае шмат розных думак... Мільваюць, ня зьяўляюцца, імчаць хутка, бясформенна. Мяне агортвае абываваць да ўсяго.
 Паліцыянты размаўляюць. Кажуць пра нейкі падвышкі на сям'і, пра дзяцей. Часта перапыняюць размову. У нейкі момант адзін з іх кажа другому:
 -- Ведаеш Сашку Вэбліна?
 -- Ведаю. Брат той чарнулі. Як яе імя?

Сяргей ПЯСЕЦКІ
 "КАХАНАК
 ВЯЛІКАЙ
 МЯДЗВЕДЗІЦЫ"

непатрэбная... бо няма Сашкі Вэбліна...
 І менавіта таму ў 1923 годзе лягла ранняя зіма.
 14
 У Ракаў я прыйшоў, як толькі зьяўляўся. Бакавымі вуліцамі і завулкамі пракраўся да хаты гадзіньнікавага майстра Мужаньскага. Застаў у доме Петруся Філосафа. (Ня ведаю, чаму пайшоў адрозна да яго). Хлопец сядзеў ля ложка, на якім ляжаў Юлік Вар'ят, і чытаў яму нейкую кніжку.
 -- Дзе Шчур? -- запытаўся я.
 -- Ня ведаю... Даўно ня бачыў. Хадзіў зь "дзікімі".
 -- Дзе Лорд?
 -- Пайшоў з групай. Яшчэ не вярнуўся.
 -- Што з табой? -- запытаўся ў Юліка, убачыўшы, як марна ён выглядае.
 -- Застудзіўся... Але гэта нічога...
 Хлопец пачаў кашляць. Прыступ кашлю быў доўгі і цяжкі. У вачах Петруся я прычытаў неспакой.
 -- Ведаеш што? -- кажу Петруся. -- Можна, прыкаваеш мае грошы? Бо я, разумееш, хаджу за граніцу... Секануць мяне там, і грошы змарнуюцца... Вы зараз не ходзіце?
 -- Не... Грошы магу зьберацьчы.
 Сьпяшаючыся, вымаю з кішэні пачак банкнотаў. Адлічваю 1 200 далараў і даю іх Петруся.
 -- Але ж гэта шмат!
 -- Дастаткова... Працаваў таксама шмат!
 Разьвітваюся з хлопцамі і крочу да дзьвярэй. Каля парога затрымліваюся.
 -- Ці ведаецца, што... Сашкі няма!
 -- Як няма... у мястэчку?
 -- Не... Зусім няма!
 Раблю ў паветры знак крыжы. Бачу іх зьдзіўленыя вочы.
 Выходжу на падворак і гляджу ўгару. Месяц, апусьціўшыся нізка, без прычыны сьмяецца.
 Вуліцамі крочу ў напрамку Фэлінай хаты. У вокнах я сядзібы цёмна. Моцна стукваю ў шыбіну... як тады... Чую пасьпешлівыя крокі...
 -- Хто-о?
 -- Уладзіслаў.
 -- Які Уладзіслаў?
 -- Ну, Уладак.
 -- Ага!
 Неўзабаве апынуўся ў памяшканьні. На стале гарыць лямпа. Зьдзіўленымі вачыма Фэля ўзіраецца ў мяне. Доўга маўчыць а потым кажа:
 -- Добры вечар!
 -- Добры вечар!

паказала на торбачку.
 -- Ня ведаю. Не глядзеў.
 Нечакана Фэлін лоб перасякае глыбокая маршчына, такая ж, як у брата. Яе вочы цямяюць. Бровы ссоўваюцца.
 -- А дзе ён?
 -- Яго няма.
 -- Няма?
 -- Так... Большавікі забілі яго непадалёку ад граніцы.
 Расказваю каротка, аднак дакладна, пры якіх абставінах загінуў Сашка. Яна ўважліва слухае. Не перабівае пытаньнямі... Бачу бледны твар... усё больш бляе... Ідзе да крэсла і сядзе...
 Доўга маўчым. Гляджу на яе, а ў душы -- поўная пустка.
 Падыяла галаву.
 -- Можна, пані нечым дапамагчы?
 -- Пан "па-за законам"?
 -- Так.
 -- Нічога ня трэба. Я ўсё арганізу сама. У пана ёсьць дзе схавалца?
 -- Ёсьць.
 -- Добра. Зараз жа еду да яго... Жывіца там?
 -- Там.
 Ідзе ў суседні пакой і пачынае зьбірацца. За хвіліну вяртаецца.
 -- Можна ісьці. Не затрымліваю пана.
 -- Да сустрэчы.
 -- Да сустрэчы.
 Выходжу з памяшканьня. Доўга бадзюся па вуліцах. На стаяў каўнер курткі. Ніхто мяне не пазнае.
 Гляджу ўгару. Месяц усё сьмяецца.
 Мяне абмінаюць нешматлікія пражоўныя. Хутка крочу вуліцамі. Халадна. Налятае рэзкі пранізьлівы ўсходні вецер. З вачэй коцяцца сьлёзы.
 Іду да Гінты. Мушу штось зрабіць. Але што? Хіба напіцца.
 У салоне знаёмых няма. Пад стольню гарыць падвешаная на дроце керасінавая лямпа. Яна слаба асьвятляе вялікі пакой. Сярэдні стол пусты. Збоку, пры малым століку, бачу чатырох паўстанцаў.
 Клічу Гінту.
 -- Даўно ня бачыла пана Улада, -- кажа жыдоўка.
 -- Дык што з таго?
 -- Нічога, а што пан жадае?
 -- Бутэльку сівахі, агуркі і кіпбасу.
 П'ю адзін. Паўстанцы не зьяўляюцца на мяне увагі. Ня ведаю чаму, але я вельмі сьпяшаюся, хоць ісьці няма куды. Усё зрабіў.
 Выпіў яшчэ паўбутэльні гарэлкі. Стала цяплей, але мацней цісьне сум.
 Разлічваюсь за ўсё, выходжу на вуліцу. Зноў блукаю па мястэчку.
 Падае сьнег. Дробныя бялёткі сьняжынкы весела лятаюць у паветры. Цягнуцца ўгару па другіх месяцовых промнях і

паска.
 Усьміхаецца. Вірлівымі вачыма, вывучаючы, абмацавае мяне.
 -- Можна, што зьесьці, выпіць?
 -- Дай гарэлкі.
 -- Зараз будзе. Зараз. Усё, што пан захоча. Сядай, пан, тут. Тут выгодней.
 Зноў п'ю гарэлку. Зузана спакушалына ўсьміхаецца. Увесь час круціцца па хаце. Устае з-за стала, пасьля зноў сядзе. Яе грудзі скачуць, нібы наптыя вадой гумавыя шары.
 -- А Тоська часта пана ўспамінае... А пан гэтак "не ў гуморы". Я гавару і гавару, а пан сабе -- нічога!
 -- Язык у мяне замёрз. Трэба разагрэць!
 Зузя голасна рагоца і пухлымі далонямі б'е па льяжках.
 Працягваю піць. Потым куру папяросу за папяросай. Кабета скоса паглядае на мяне.
 -- А можна, бай-бай? Да Тосенькі ў ложкачак. З такога халаду ды на цёплых ножкі!.. Хэ-хэ-хэ!
 Трэсецца ў бязгучным сьмеху.
 Бачу, што ў яе два насы і шмат вачэй, а таксама, што ўсё трэсецца і калоціцца, як гума, як цеста.
 Крочу ў суседні пакой. За мной зь лямпай у руках шлэпае пантофлямі Зузя.
 -- Тосенька, прывітай добра пана Уладзіслава!
 -- Мамуся, як з глузду зьехала! -- адказвае заспаная дзяўчына.
 Расправаюся. Так даўно ня спаў. Зузя сьцягвае з мяне боты. Пасьля ўсім цэлым ныраю ў мяккі цёплы ложкачак. Зузя нешта кажа, хіхоча і зь лямпай у руках выходзіць з пакоя. Робіцца цёмна. Тоська прыціскаецца да мяне гладзім гарачым целам.
 "Здарылася нешта вельмі важнае! Вельмі! Вельмі! Вельмі!.. Але што?"
 Лячу ў душную гарачую бездань.
 -- Ну, падымайся! -- чую праз сон патрабавальны голас.
 Хтосьці трэсе мяне за руку.
 Адкрываю вочы. Мяне асьпяляе прамень сьвятла кішэннага ліхтарыка. Праз хвіліну заўважаю ў пакоі некалькі паліцыянтаў. У руках трымаюць рэвалверы.
 У той жа момант да мяне вяртаецца прытомнасьць. "Зьброя ляжыць у бакавой кішэні курткі. А дзе куртка? Зрэшты, мне нельга абараняцца!"
 -- Імя і прозьвішча? -- пытаецца той самы службісцкі голас.
 -- Антон Пятроўскі.
 Зузя хіхоча.
 -- А пан Уладак жартаўнік. Ён, пан начальнік, яшчэ не працверзіўся. Пагуляў сабе хлопчык... Хэ! Хэ! Хэ!

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

якая ўпадае ў Дзвіну і называецца Палата”.

А вось фрагмент летапісу пра іх геапалітычную і дзяржаўтворчую актыўнасць. Паведамлішы пра заснаванне Кіева, летапісец дадае: “...А ў драўляным было сваё княжэнне, а ў драўляным сваё, а ў славян у Ноўгарадзе сваё, а іншае на рэцэ Палаце, дзе жылі палачане. Ад іх паходзяць крывічы, якія сядзяць у вярхоўях Волгі, і ў вярхоўях Дзвіны, і ў вярхоўях Дняпра, іх жа горад Смаленск. Якім там сядзяць крывічы”. Расійскія гісторыкі прызнаюць, што “крывічы адыгралі вялікую ролю ў каланізацыі Волга-Клязьмінскага міжрэчча”.

Але — не толькі ў каланізацыі. Верагодна, яны былі сярод першых, хто заклікаў варажскія дружыны ў якасці наёмнай ваеннай сілы, плячычым “данню”, гэта значыць, натуральнымі прадуктамі. У 862 годзе наўгародскія славяне, крывічы, мера, весь і чудзь “выгналі варагаў за мора і не далі ім дані”. І вось “не стала сярод іх праўды, паўстаў род на род, і была ў іх усобица”. І сказалі паміж сабою: “Пашукаем сабе князя, які валодаў бы нам і судзіў паводле закона”. І адравілі паслоў да Русі варажскай і сказалі ім: “Зямля нашая вялікая і багатая, а парадку на ёй няма. Прыходзьце княжыць і валодаць нам”.

У гэтай драматычнай завязцы летапіснай аповесці прыхаваны мастацка-міфалагічны архетып, які выяўляе працэсы гістарычнай важнасці — стаўленне дзяржавы і права як гарантыя справядлівасці. Дарэчы, аўтар першага летапіснага зводу прымяніў метанімію ў форме сінекдахі: назваў усіх крывічоў палачанамі, абазначыў цэлае ягонай часткаю. І гэтым самым засведчыў пра гістарычную ролю Полацка. Лідэрства крывічоў і Полацкага княства ва ўсходнеславянскай геапалітыцы і культуры шматгранна адлюстравана ў летапісных ды іншых крыніцах, у гераічнай паэме “Слова пра паход Ігаравы”, урэшце, даследчыкамі розных навуковых кірункаў і палітычных арыентацыяў.

Мікола Ермаловіч на падставе комплекснага даследавання першакрыніц, археалагічных, лінгвістычных і інш. даных прышоў да высновы: “Крывічы пачынаюць з драўлянымі адыгралі першаступенную ролю ў фармаванні беларускага народа. Яны, бяспрэчна, былі самым шматлікім усходнеславянскім племенем. Пра гэта сведчыць тая вялікая прастора, на якой яны рассяляліся, а менавіта: ад Верхняга (а магчыма і сярэдняга) Панямоння да Кастрэмага Паволжы, ад Пскоўскага возера да Верхняга Сожа і Дзясны”. М.Ермаловіч развіваў гіпотэзу, упершыню абвешчаную (хутчэй як здагадку літаратара і гісторыка) Ластоўскім у 1920-я гады і паўтораную ў 1950-я Янам Станкевічам, паводле якой да ўтварэння крывічанскага Полацкага княства існавала адносна вялікая Крывія ў эпіцэнтры рассялення крывічоў на правабярэжжы Нёмана ад Заходняй (нёманскай) Бярэзіны да ракі Дзівты на поўдні і да Вялікай на поўначы, уключаючы Крэва і Вільню, дзе сканцэнтраваны крывіцкія тапонімы.

Паводле таго ж Ермаловіча, Віленшчына — старадаўняя крывіцкая зямля, якая на трэцім этапе нашай гісторыі, у віленскі перыяд беларускай дзяржаўнасці, паслужыла ядром станаўлення Вялікага Княства Літоўскага. Але яшчэ да яго ўзнікнення беларусы-крывічы ўтварылі вялікае Полацкае княства, якое займала ключавую пазіцыю на шляху “з варагаў у грэкі” (гандлёвы трансактыўна-палітычны шлях, які злучаў Паўночную Еўропу з Візантыяй), праніклі ў летапісную Літву, Прыбалтыку, мелі свае гарады-калоніі Герцы-

ке і Кукейнас у сучаснай Латвіі і выхад да Балтыйскага мора па Дзвіне. Урэшце, палачане-крывічы былі пачынальнікамі самабытнай беларускай культуры. Імёны Рагнеды, Усяслава Чарадзея, яго ўнучкі Ефрасіні Полацкай, Францішка Скарыны, Сімяона Полацкага сёння вядомыя не толькі ў славянскім рэгіёне. У Полацку пачалася вышэйшая адукацыя на Беларусі (тут працаваў і напісаў свае асноўныя даследаванні выдатны філолаг, філосаф і гісторык культуры М.Сарбейскі. Славутымі нашчадкамі палачану і крывічоў былі пачынальнікі новай беларускай літаратуры Ян Баршчэўскі, Ян Чачот, Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч, дзеячы бе-

кул “Некаторыя крывіцкія ідыёмы (уласна назвы) з Наваградскага павета...”, выбраныя “Крывіцкія прыказкі і прымаўкі”, “Слоўнік крывіцкіх выразаў” і інш. Аднак Ян Чачот быў яшчэ занадта “польскім беларусам”, хутчэй асветнікам, чым нацыянальным пракокам, таму сумняваюся, каб “крывіцкі дыялект” некалі стаў самастойнаю літаратурнаю мовай”.

Паводле сведчання А.Шлюбскага (Гісторыка-этнаграфічныя нататкі. Мн., 1926, с. 343), крывічом лічыў сябе выдатны беларускі фалькларыст і лексіколаг Іван Насовіч, ураджэнец Мсціслаўшчыны.

У пэўным сэнсе папярэднікам крывіцка-беларускага фунда-

талізму, пра які я ўжо пісаў у ранейшых публікацыях. Трэба мець на ўвазе той беларускі Апакаліпсіс, ва ўмовах якога В.Ластоўскі і Ян Станкевіч стваралі вобраз Вялікай Крывіі як правобраз Беларусі. У першым выпадку (гады выдання часопіса “Крывіч”, 1923—1927) Савецкая Расія і адроджаная Польшча пана Пінсудскага падзялілі Беларусь і спрабавалі яе праглынуць — адкрыта ў Польшчы і крывядушна прыкрыта ў СССР. У другім выпадку — тады, калі Беларусь стала арэнай самай страшнай у еўрапейскай гісторыі вайны, а пасля перамогі бальшавікоў пачалася яе татальная русіфікацыя.

Полацка-крывіцкая ідэя зай-

3 НОВЫМ ГОДАМ!

НЕ З АБСОХШЫХ ГАЛІН

ларускага нацыянальнага Адраджэння ад Францішка Багушэвіча і Вацлава Ластоўскага да нашых выдатных сучаснікаў Васіля Быкава і Рыгора Бардуліна.

Духоўна-культурнае лідэрства крывічоў ды іх нашчадкаў у нашай гісторыі прычынілася да ўзнікнення полацка-крывіцкай канцэпцыі беларускай дзяржаўнасці і культуры. Больш важныя аргументы на карысць перайменавання Беларусі ў Вялікую Крывію мелі геапалітычны змест, пра іх размова пойдзе пазней. Сёння яна не зафіксавана ні ў адным энцыклапедычным даведніку, аднак прысутнічае ў якасці традыцыі ў сучасных абгрунтаваннях гістарычнасці беларускай нацыі і самабытнасці яе культуры. Некаторыя аспекты такой фундаменталісцкай тэорыі (у добрым сэнсе гэтага паняцця) закранаюцца мною ў артыкулах “Эстацтычныя погляды Вацлава Ластоўскага”, “Валхвец беларускага фундаменталізму” (пра таго ж Ластоўскага) і “Гартаючы старонкі “Веды” (Беларускі друк у Амерыцы)”.

Крывіцкую тэорыю беларускай дзяржаўнасці і культуры ўпершыню абгрунтаваў (на ўзроўні навуковай публіцыстыкі і мастацкай інтуіцыі) В.Ластоўскі, родам з Полаччыны. Жыццё і творчасць гэтага велікамучаніка беларускай нацыянальнай ідэі была прысвечана міжнародна навуковай канферэнцыі ў Наваполацку (кастрычнік, 1993 год), матэрыялы яе сёлета апублікаваны ў штогадовіку “Беларусіка”. Аднак тады “крывіцкая канцэпцыя” не абмяркоўвалася, хоць фрагментарна закраналася ў дакладах. Між тым ідэя Вялікай Крывіі як архетыпу беларускай дзяржавы, крывіцкай мовы, культуры “прасвечваецца” праз назвы твораў В.Ластоўскага, найперш часопіса “Крывіч” (Коўна, 1923—1927) і “Расійска-Крыўскі (беларускі) слоўнік” (Коўна, 1924), “Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі” (Коўна, 1926). Пазней (1940—1970-я гады) “крыўска-беларуская” ідэя развіваў у акупіраванай нямецкімі войскамі Беларусі і ў эміграцыі вядомы лінгвіст, гісторык і грамадскі дзеяч Янка Станкевіч (1891—1976).

Аднак зварот да крывіцкіх вытокаў беларускай культуры пачаўся недзе з 20-х гадоў XIX стагоддзя, у эпоху беларуска-польскага рамантызму. Тады этнонім “крывічы” яшчэ не набыў значэнне ключавога паняцця беларускай філасофіі гісторыі і нацыянальна-палітычнай дактрыны: Ян Чачот (1796—1847) у сваіх прадамовах да зборнікаў “Славянскія песні з над Нёмана і Дзвіны” (Вільня, 1837—1846) называў наш народ крывічамі, а іх мову і паэзію крывіцкай. Ён апублікаваў арты-

менталізму В.Ластоўскага і Я.Станкевіча быў малавядомы ў беларускай літаратуры пісьменнік і публіцыст Вайніслаў Казімір Савіч-Заблоцкі (псеўданімы Гаўрыла Полацкі, Павел Завіша, граф Суліма з Белаі Русі, грамадзянін Белаі Русі, 3.3.1850—пасля 1893). Нарадзіўся ён у вёсцы Панчаны былога Дзісенскага павета Віленскай губерні (цяпер Міёрскі раён Віцебскай вобласці). Бацька — граф-вальнадумец, памёр, калі сыну было ўсяго тры гады. Выхоўваўся ў сям’і расійскага генерала І.Лабанцава. Вучыўся ў Віленскай гімназіі, ва ўніверсітэтах Прагі, Лейпцыга, Страсбургга. Пісаў па-польску гістарычныя драмы, раманы, спрабаваў пісаць па-беларуску. Ягонныя лісты да ўкраінскага асветніка Міхаіла Драгаманава адкрываюць раней невядомую старонку вытокаў беларускага культурна-нацыянальнага адраджэння.

Вось што ён паведамляў восенню 1886 года: “Сышоўся ў з маладымі, як і я, панамі, — усё з грахавымі, князьямі та з сынкамі камергераў, генералаў, пяхамі та й маскарямі, поўнымі шляхетнасці, добрахотнасці, аховы прынесці сябе ў ахвяру ўсёнадзелу (грамадскай справе. — У.К.)... І, даўшы кожны па сто рублёў та й болей, мы хундавалі ў Пецярбурзе Крывіцкі Вязок у 1868 року, хацелі плашчыць (друкаваць. — У.К.) букі (кнігі. — У.К.) для чорналюда (буквары, календары, рыхметыкі, вандзелкі (евангеллі. — У.К.), праваслаўны і каталіцкі малітвазаслоўны, Зопа паслоўкі, прыбавуткі, заалогію, гігіену мужыцкую і другія, не палітычныя, і не сацыяльныя, і не багаслоўскія кніжкі). Хацелі самі вучыцца дыялекту чорналюда і яго так ушляхціць, што б ён і нашым мог стацца языком; хацелі “хадзіць у народ”, як гэта тады ракалася... Сталі падгатаўляць мы беларускую слоўніцу, сабіраць песні чорналюда, капіць матэрыял па гісторыі нашага руства. Я пісаць меў з Полацку”.

Аднак Крывіцкі Вязок, паводле слоў Савіча-Заблоцкага, адразу ж “прыкрылі”, калі высветлілася, што ягоныя маладыя энтузіясты хочучы стварыць беларускую літаратурную мову, навуку, школы замест таго, каб праводзіць русіфікацыю Беларусі. Крывіцкі гурток “расыпаўся”, яго сродкі пайшлі “на патрэбу царкваў Паўночна-Заходняга краю”. За гуртоўцамі ўстанавілі жандарскі нагляд, некаторых паслалі за мяжу “лячыцца”, іншым паралілі казенную службу, а рэшту абавязалі “не отлучацца з месца жыхельства”.

Крывіцкая канцэпцыя беларускай дзяржаўнасці і культуры была зыходнай ідэяй беларуска-нацыянальнага фундамен-

тэалізму, пра які я ўжо пісаў у ранейшых публікацыях. Трэба мець на ўвазе той беларускі Апакаліпсіс, ва ўмовах якога В.Ластоўскі і Ян Станкевіч стваралі вобраз Вялікай Крывіі як правобраз Беларусі. У першым выпадку (гады выдання часопіса “Крывіч”, 1923—1927) Савецкая Расія і адроджаная Польшча пана Пінсудскага падзялілі Беларусь і спрабавалі яе праглынуць — адкрыта ў Польшчы і крывядушна прыкрыта ў СССР. У другім выпадку — тады, калі Беларусь стала арэнай самай страшнай у еўрапейскай гісторыі вайны, а пасля перамогі бальшавікоў пачалася яе татальная русіфікацыя.

Полацка-крывіцкая ідэя зай-мала прыкметнае месца не толькі ў часопісе “Крывіч”, заснавальнікам, рэдактарам і асноўным аўтарам якой быў В.Ластоўскі (артыкулы “Аб найменнях “Гуды”, “Крывічы”, “Русь”; “Гісторыка-крыўчыны нарыс”, “Што спрыяе разроству і ўпадку народаў і дзяржаў” і інш.). Ягоны “Падручны расійска-крыўскі (беларускі) слоўнік” і “Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі”, артыкулы 20-х гадоў па этнаграфіі, фальклору і лексікаграфіі таксама прысвечаны рэканструкцыі гістарычнага, культурнага і мистычнага вобраза Беларусі. Гэтая ж задача закладзена ў ягонай фантастычнай аповесці “Лабірынты”, прысвечанай старадаўняму Полацку. У прадмове да слоўніка В.Ластоўскі сфармуляваў сваю ідэю вольна такім чынам: “Назваў я гэты слоўнік “руска-крыўскім”, бо гісторыя сведчыць, што нашае запраўднае племянное і нацыянальнае найменне ёсць Крывічы. Зьмены імён народаў цесна звязаны з гістарычнымі рэвалюцыямі, перажываемымі народамі. У нашым гістарычным жыцці было некалькі такіх рэвалюцыяў, якія складаюць пэрыяды нашай гісторыі (...). На зарані гістарычных часоў наш народ выступае як сарганізаванае цэлае, нацыянальнае і палітычнае, пад найменнем Крывічы”.

Назва “Русь” на думку Ластоўскага, прынеслі варажскія дружыны, якія ён памылкова лічыў заваёўнікамі ўсходнеславянскіх земляў. Яны ж, варагі, на ягоную думку, назвалі крывічам чужую рэлігію — хрысціянства, пад уплывам якога ўвёс абшар усходніх славянаў атрымаў найменне Русь. Наступні “крыўска-рускі” перыяд нашай гісторыі (X—XIII стагоддзі). Яго змяніў “вялікалітоўскі перыяд”, што закончыўся раздзелам Рэчы Паспалітай у 1772—1795 гадах. Урэшце, у складзе Расійскай імперыі замацавалася найменне Беларусь. Задача беларускага народа, на думку Ластоўскага, — аднавіць спыненую культурна-дзяржаўную традыцыю праз вяртанне да сваіх каранёў, да фундаментаў нашай дзяржаўнасці — Вялікай Крывіі.

мені (...). Мы крывічы, а ня Русь Літоўская, Варажская ці Маскоўская, Бела я ці Чорная, мы асобны славянскі народ (...). Мы крывічы, гэта значыць, што мы па доўгім, цяжкім сьне прабуджаемся вольнай душой, як вольнымі пачувалі сябе нашы прашчурны па вечах старэтных”.

Калісьці манголы заваявалі Кітай і на той знак, што кітайцы сталіся рабамі, накінулі ім абавязак насіць косы. Мінута тры тысячы гадоў, кітайцы вызваліліся ад няволі, а косы носіць. “На будзем жа мы, — кажа Ластоўскі, — падобны кітайцам. Адкіньмо ад сябе з пагардай усякія патлы гістарычнай залежнасці, асабліва калі гэтая залежнасць, як таўро ганьбы, кладзецца на нашае нацыянальнае імя”.

Ні В.Ластоўскі, ні тым больш Я.Станкевіч не былі ўпэўненыя ў тым, што этнонім “Крывіч” замяніць назву Беларусь. Апошняю элегію Крывіі В.Ластоўскі адспяваў у 1926 годзе, калі напісаў: “Крывіч, Русь, Літва — патройны вузел, трохпаверхі лабірынт, у якім блудзіла і дагэтуль блудзіць нашае нацыянальнае “я”, наша зборная душа. У меру таго, як пачынае гаснуць і заміраць прасторы вечавы ўклад грамадзянскага жыцця, адыходзіць удаль, але не замірае імя “Крывіч”, “Крывічы” (...). І недзе ў мінуўшчыне, а таксама глыбока ў народнай сьвядомасці жыве і пакутуе, чакачучы для свайго ўзаскрэшэння, на-поўмістычнае імя “Крывіч”, якому прызначана ў жыцці народу замкнуць круг гісторыі, быць ачышчаючым агнём, магнічным дарожным знакам, гаючай і жывучай вадой Адраджэння Народу”.

Ян Станкевіч з канца 60-х гадоў аддаваў перавагу Вялікай Літве як адэкватнаму найменню Беларусі.

Сёння відавочна, што справа не так у этнонімі і назве дзяржавы, як у тым, каб вярнуць беларусам цэласную, неабкарнаную гісторыю, аднавіць яе непарыванасць і ўкараніць у грамадска-свядомасці — рэгіянальнай і сусветнай. Бо і сёння ў бліжым і далёкім замежжы (і да нашага сорама — на Беларусі) бытуе прымітыўная палітычная міфалогія, паводле якой Беларусь у мінулым не мела сваёй дзяржавы і самабытнай культуры. Вось чаму і сёння “крыўская тэорыя” не страціла сваёй духоўнай і палітычнай актуальнасці. Бо, па-першае, яна сведчыць пра шматвяковую рэтранспектыўную беларускую дзяржаўнасць і культуры. Па-другое, яе стваральнікі прапанавалі свае варыянты беларускай літаратурнай лексікі, шмат зачарпнуўшы з гістарычных і народных крыніцаў. Лексікаграфічныя даследаванні В.Ластоўскага і Я.Станкевіча, асабліва іхнія слоўнікі, яшчэ спатрэбяцца нам, калі наступіць пара лекавання нашай пакаленай русіфікацыяй мовы. Урэшце, па-трэцяе, крывіцкая тэорыя паслужыць каталізатарам для загляблення даследчыцкай думкі ў беларускую культурна-гістарычную рэтранспектыўу, каб па ёй вызначыць шлях у будучыню.

Уладзімір КОНАН.

У ПАМЯЦЬ АБ МАЙСТРЫ

АДКРЫЎСЯ МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ СКУЛЬПТУРЫ ІМЯ АНДРЭЯ БЕМБЕЛЯ

Андрэй Бембель — адна з найбольш яркіх асоб у гісторыі беларускай культуры. Яго самыя вядомыя скульптурныя кампазіцыі: барэльефы на ДOME ўрада, у ДOME афіцэраў, на

абеліску-помніку на плошчы Перамогі ў Мінску, бюсты М.Гастэлы, А.Матросова, абеліск на Кургане Славы, шматлікія помнікі Леніну, партрэты Мендзялеева, Міцкевіча,

Купалы — мы ацэньваем сёння не па ідэалагічных адзнаках, не па тэматыцы, а па выдатным майстэрстве, па моцы выканання, па прызнанні і агульнай вядомасці Андрэя Бембеля.

У Мінску, на вуліцы Я.Коласа, у глыбіні двара, хаваецца за малюнічымі дрэвамі дом пад нумарам 29 "а". Тут Андрэй Бембель, народны мастак Беларусі, правёў апошнія гады жыцця. У гэтым доме некалі было сабра-на ўсё, дарагое сэрцу мастака: злепкі, памятныя падарункі, фотаздымкі, сувеніры, рукапісы выступленняў, лісты. Тут былі прасторная майстэрня, жылля пакоі, працоўны кабінет, бібліятэка; тут былі выкананы лепшыя работы мастака, засталіся незавершанымі дзесяткі эцюдаў у пластыцы і гліне, станковыя кампазіцыі, праектныя эскізы. У гэтым доме заўжды было людна — сюды прыходзілі сябры, вучні, ганаровыя госці.

Можна, менавіта таму што год трыццаціга кастрычніка збіраліся ў гэтай майстэрні сябры і вучні скульптара, каб памянуць яго добрым словам у чарговую гадавіну смерці, каб

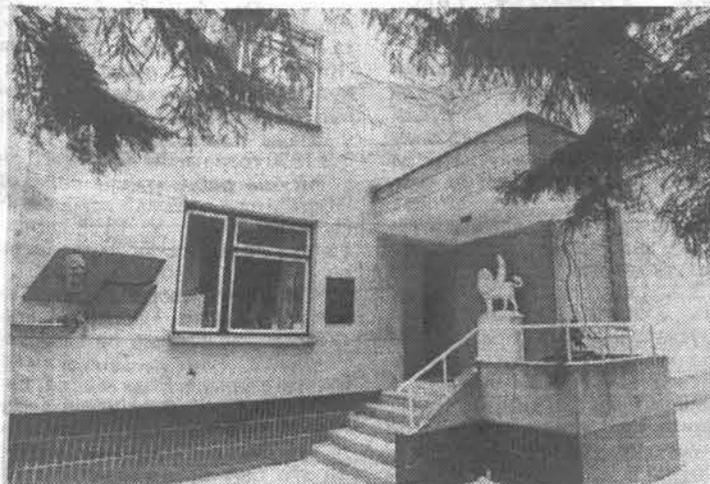
запаліць свечку памяці, пама-рыць пра музей мастака, які меркавалі адкрыць у... кожным наступным годзе. Колькі тых га-доў прайшло з дня ягонай смерці 13 кастрычніка 1986 года?..

І вось 30 кастрычніка — памят-ны дзень, калі нарэшце здзейснілася добрае пачынан-не. З дапамогаю Міністэрства культуры і друку, Мінгарвыканкома, Саюза мас-такоў (які, па сутнасці, і з'яўляецца гаспадаром музея), Беларускай акадэміі мастацтваў адкрыўся музей сучаснай бела-рускай скульптуры імя Андрэя

Бембеля. Ён пакуль зусім не-вялікі: зала з варыянтам вядо-мага помніка М.Гастэлу, сямей-нымі здымкамі мастака і музей-ны пакойчык з работамі скульп-тара, у асноўным — малымі формамі. Але галоўнае — пак-ладзены пачатак, працягам яко-га, магчыма, стане адкрыццё музея ў доме-майстэрні друго-га мэтра беларускай скульпту-ры Заіра Азгура.

НА ЗДЫМКАХ: тут адкрыты музей імя А. Бембеля; рабо-ты майстра.

Фота Віктара СТАВЕРА.

ШТО ЧАКАЕ НАШУ КРАІНУ Ў ХХІ СТАГОДДЗІ

(Заканчэнне. Пачатак на 4-й стар.)

Адмова краіны ад выканання ўзятых на сябе абавязанняў па міжнароднаму дагавору азначае страту да яе даверу. Думаю, што пасля прыпынення выканання Дагавора АБСЕ За-хад перастаў даяраць Бела-русі. А чаго варта спроба скандальнай заявы аб пры-пыненні выплаты ўзносаў ЮНЕСКА, што азначала б па сутнасці выхад з гэтай аўтарытэтай арганізацыі. ЗША вяртаюцца ў ЮНЕСКА, а мы сабраліся пакідаць. Такія непра-думаныя заявы і дзеянні пры-водзяць да самаізаляцыі Бела-русі. Каму гэта выгадна?

Трэба было да канца выкары-стаць тактыку ціску на НАТА, балансаваць на мяжы прыняцця такога адказнага рашэння, але не даводзіць справу да сканда-лу, да зрыву, па сутнасці, тэрмінаў рэалізацыі гэтага па-гаднення. У свой час МЗС дабілася ад ЗША выдзялення 5 мільянаў долараў на гэтыя мэты.

Захад не надта рвецца дапа-магаць новым незалежным рэсп-ублікам, бо гэтак жа, як і яны, спрабуе атрымаць найбольш шырокі доступ да расійскіх сы-равінных рэсурсаў. У гэтым сэнсе для Беларусі асабліва па-вучальны вопыт Фінляндыі. Гэ-тая краіна, застаючыся нейтр-альнай, за 45-гадовае палітычнае супрацоўніцтва з СССР змагла дабіцца высокага ўзроўню жыцця, стварыць ня-мала дадатковых рабочых мес-цаў. Не ўтойваю, я з'яўляюся прыхільнікам і аўтарам канцэп-цыі "фінляндывацыі" адносна з Расіяй.

Аднак мяне трывожыць іншае: неразуменне Захадам таго, што адсутнасць шырока-маштабнай дапамогі Беларусі, Расіі і Украіне ўяўляе вялікую пагрозу для Захаду. Калі Еўрапейскі саюз да 2005 года істотна не дапаможа гэтым краінам у стварэнні спрыяльных умоў для развіцця рынку інтэграцыі ў еўрапейскія экан-амічныя структуры су-польніцтва, то наш кантыент чакаюць вельмі складаныя ча-сы.

— У чым жа будзе выяўляцца гэтая пагроза?

— Адсутнасць поспеху ў пра-вядзенні рыначных рэформ прывядзе да песімізму, да рас-чаравання насельніцтва, маса-вай прыгнечанасці, далейшага збяднення, а значыць магчымай мілітарызацыі эканомікі, "за-кручвання гаек" у сродках ма-савай інфармацыі. Чым бядней-шыя Расія, Беларусь і Украіна, тым яны больш небяспечныя для Захаду. Але гэта — у пер-спектыве. Мне здаецца, што "па-халаданне" адносна з Захадам можа адбыцца ўжо ў бліжэйшай будучыні.

У рэспубліцы маецца шан-с выйсці з крызісу шляхам істотнага скарачэння сярэдняга машынабудавання. Тады не да-вядзецца ўвозіць у Беларусь вялікую колькасць металу, ву-галю, нафты, газу. Трэба рабіць стаўку на навукаёмкую вытворчасць. У першую чаргу трэба падтрымліваць такія вы-творчасці, як завод Вавілава, які выпускае выдатную оптыку, у тым ліку ваеннага і касмічнага прызначэння. Калі ў Беларусі будзе канчаткова дэ-вальвіравана праца высо-какваліфікаваных інжынерна-тэхнічных работнікаў, гэта будзе недаравальнай памыл-кай. Тым больш, што нацыя-нальную Акадэмію навук ужо, па сутнасці, "дабілі". Неабходна ствараць для іх невялікія, але апэратыўна дзеючыя фірмы, якія хутка перабудоўваюцца і звязаны з навукаёмкай і адна-часова нематэрыялаёмкай вы-творчасцю.

Так, цяпер вельмі цяжка ду-маць катэгорыямі 2005 года. Асабліва цяжка гаварыць пра гэта з народам. І я разумю скла-данасць, з якімі ў гэтай сувязі мо-гуць сутыкнуцца сённяшнія палітыкі і адміністратары. Тым не менш гэта трэба рабіць.

Я бачу сёння нямала стра-тэгічных пралікаў. Узяць хаця б існуючую забарону на вываз за мяжу грашовых сродкаў. Вядома, у большасці бела-рускіх прадпрыемстваў няма свабодных абаротных срод-каў. Але калі Беларусь не буд-зе нічога інвэсціраваць у экан-оміку той жа Расіі, мы ніколі не атрымаем стратэгічных дывідэндаў! ПАТ "Газпрам" да-зволіла продаж сваіх акцый. Вось што неабходна купляць!

Няўжо незразумела, што, уклаўшы мільён долараў у нафтагазавы комплекс Сібіры сёння, заўтра атрымаеш дзе-сяць? Атрымліваем крэдыт МВФ і тут жа "пераганяем" яго Расіі за бягучы пастаўкі нафты і газу. Інакш кажучы, бяром стодоларавыя купюры і палім імі печ. А чаму не аку-муліраваць крэдыты і не купіць акцыі "Газпрама" ці "ЛУКойла"? Пры гэтым упэўнены, што Беларусь мо-жа не толькі захаваць, але і ўмацаваць свой суверэнітэт.

Я веру, што ў Беларусі ёсць шан-с інтэгравацца ў Еўрапейскі саюз. Але не ад-разу, не за адзін прывест. Зусім відавочна, што раней за нашу рэспубліку — прыкладна ў 1998 годзе — гэта зробяць Польшча, Венгрыя, Чэхія і Сла-вакія. А Румынія і Балгарыя — у 2002 годзе, дзяржавы Балтыі — у 2005 годзе, а потым ужо, адначасова, а не паасобку — Расія, Беларусь, Украіна і Ка-захстан. Усялякая спроба Бела-русі "прывязацца", напры-клад, да краін Балтыі загадзя асуд-жана на правал. Вядома, жыц-цё можа ўнесці карэктывы ў мой прагноз, і Беларусь "сядзе" ў панеўрапейскі вагон намнога пазней. Кожны год тапанняў на месцы цяпер абар-очваецца дадаткова пяццю га-дамі адставання, адсоўвае ўступленне ў Еўрапейскі саюз. Хоць бы рэспубліка не спазнілася!

Асноўную масу з неабходных 100-мільярдных інвестыцый трэ-ба шукаць у Расіі, а не на Захадзе. Гэтыя грошы могуць укласці ў эканоміку Беларусі карпарацыі і буйныя фінансава-прамысло-выя групы Расіі. Вядома, по-шук інвестыцый павінен быць шматвектарным. Мы за тое, каб у нашу прамысловасць інвэсціраваліся сродкі заходніх краін. Аднак, каб атрымаць іх, нам неабходна зрабіць рэвалю-цыю ў галіне заканадаўства: дазволіць свабодную куплю-продаж зямлі, надзейную ахову інвестыцый і вольны вываз капіталу. Калі размова ідзе аб продажы зямлі, сячы з-за пляча нельга. А хто адважыцца зрабіць гэта, не парайшыся з народам, без агульнанацыя-нальнага рэфэрэндуму?

З КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ

СУЧАСНЫ ГАБЕЛЕН

Танюці, у сціплай вокладцы альбом гэты прайшоў амаль што незаўважаны. А між тым "Сучасны габелен беларускіх мастакоў" (аўтар тэксту — вядомы мастацтвазнаўца Барыс Крэпак) дапамагае ўявіць ці не ўвесь спектр зацікаўленняў бела-рускіх мастакоў, якія працу-юць над габеленам, дапамагае па-добраму падзівіцца поспех-хам, дасягнутым творцамі. Тым больш, што гісторыя сучаснага габелена відэраецца наўздзіў кароткім адрэкам часу. Вось-што сцвярджае, у прыватнасці, і Барыс Крэпак: "Аснова паспя-ховага развіцця сучаснага бела-рускага габелену — у ар-ганічным спалучэнні нацыяналь-ных традыцый з вопытам айчын-най і сусветнай мастацкай куль-туры. Нашаму адроджанаму га-белену ўсяго 20 гадоў! Тэрмін для развіцця мастацтва вельмі малы. Між тым менавіта ў нас, на Беларусі, гэты від творчасці абаяраецца на трывалы гістарычны грунт. Нездарма спакон вякоў ткацтва было ад-ным з асноўных рамёстваў бела-рускіх жанчын. Яны дасягалі ў гэтай справе здзіўляючага майстэрства".

І хаця ў альбоме аб'яднаны творы толькі мастакоў Мінска — членаў секцыі мастацкага тэк-стылю Саюза мастакоў Бела-русі, якія працуюць на Мінскім мастацка-вытворчым камбінаце і Барысаўскім камбінаце пры-кладнага мастацтва, "Сучасны габелен беларускіх мастакоў" дае ўсе падставы для знаёмства з гэтым найцікавейшым відам мастацтва.

Багатая тэматычна-жанравая палітра габеленаў, прад-стаўленых у альбоме. Святлана Абрамовіч і Павел Бондар зна-ёмяць з творам "Купалле на Па-лесці". Выкананы з воўны і паўвоўны ў тэхніцы ручнога ткацтва габелен гэты ўражвае і сюжэтным раскрыццём тэмы. Як быццам сам язвыніцкі дух ся-гае да нас, працінаючы душу і сэрца.

Увогуле матыў прыроды, яе ўшанавання, клопат за эка-лагічную чысціню навакольнай прасторы — асноўны абсяг тэ-матычных росшукаў беларускіх габеленшчыкаў. Як прыклад — і захапляючы, прыцягальны сваёй каляровай гамай габелен Нэлі Вальнец "Жывая вада". Цікавую па тэхнічнаму выра-шэнню працу прадстаўляе і Ва-

лянціна Маркавец-Бартлава. Яе "Полезкалогія" (а матэрыялам мастачкі сталася не толькі воўна, а яшчэ і лён, скура, па-пера) настройвае на лад філасофскіх разваг, прымушае задумацца над многімі рэчамі, што фарміруюць нашу жыццё-вую прастору, што вызначаюць месца чалавека ў прыродзе.

Усялякі від мастацтва ўражвае, становіцца выразна прыцягальным у першую чаргу сваім абстрактным, адкрытым характарам. Вось і габеленш-чыкі колерамі і сюжэтамі пера-даюць чалавечы боль. Асабліва выразна праяўляецца гэта ў працах Ніны Пілюзінай "Не-суцісны боль", Тамары Чугла-завай "Мая зямля", Вольгі Дзёмкінай "Чорная быліна пра ненароджаных дзяцей Палес-ся".

Шматаблічнасць, шматгран-насць сучаснага беларускага га-белена захоплівае, прыцягвае. У гэтым відзе мастацтва най-больш выразна ўвасабляюцца першароднасць народнага ду-ху, праяўляецца беларуская са-масвядомасць. Агляд, прад-стаўлены ў альбоме "Сучасны габелен беларускіх мастакоў", дае надзею на тое, што габелен адродзіцца, што ўслед за А. Кішчанкам, Г. Гаркуновым, іх маладзейшымі паплекіцамі пойдучы дзесяткі таленавітых майстроў, адраджаючы та-ямніцы старажытнага мастац-тва, адшукваючы і ствараючы но-выя творчыя прасцягі.

Барыс Крэпак напрыканцы свайго тэксту заўважае: "...аль-бом дазваляе выявіць агульную карціну сучаснага стану мас-тацтва беларускага габелену, тут работы мастакоў усіх пака-ленняў, усе існуючыя формы дэкаратыўнага тэкстылю — пло-ская, рэльефная, аб'ёмная, разнастайныя тэхнікі, шырокі арсенал пластычных сродкаў, якія даюць творцу магчымасць выказацца па мнотству скла-даных праблем быццам на самым высокім мастацкім узроўні". Дадаць да гэтага хацелася б вось што. Ужо сённяшні стан развіцця габелена патрабуе са-май пільнай мастацтвазнаўчай увагі. Прышоў час, калі праз габелен можна было б і трэба было б прадстаўляць у свеце беларускае мастацтва і Бела-русь.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

3 НОВЫМ ГОДАМ!

Упершыню на сцэне Слонімскага беларускага драматычнага тэатра адбылася прэм'ера спектакля па п'есе французскага драматурга Клода Манье “Блэз”. Спектакль мае назву “Жарты Парыжа”. Постановку ажыццявілі заслужаны работнік культуры Беларусі Мікалай Варвашэвіч і малады рэжысёр Таццяна Дубік. “Жарты Парыжа” -- гэта вясёлая камедыя з элементамі эротыкі, якая расказвае пра маладога чалавека з правінцы, што прыехаў у Парыж, каб знайсці сваё месца не толькі ў жыцці, але і ў мастацтве.

У галоўных ролях заняты артысты тэатра Васіль Сявец, Анжэліка Грэдка, Іна Ёрш, Віктар Шмарбакоў, Ніна Жукоўская і іншыя.

НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля “Жарты Парыжа”.

Сяргей ЧЫГРЫН.

КАЛЯДНАЯ ТРАДЫЦЫЯ

Каб трымацца нам парадку,
Не рабіць сабе загадку,
Глянуй я на календар,
Як практычны гаспадар.

Месяц сьнежань дваццаць пяты --
Незадоўга будучь сьвяты;
Гэта дзень старых Каляд --
Зладзім іх на свой пагляд.

Прышло сьвята з Палестыны
Для збаўленьня нашай віны,
А мы п'ём і гуляем
На нішто не зважаем.

Не хачу быць я вынятак,
Таму жонцы даў задатак,
Каб купіла багацей,
Можа зайсьці хто з гасьцей.

Жонка майстар гэтай справы,
Накупляла рознай травы,
Дзе і што, мне тут ня знаць,
І ніколі не згадаць.

Адно толькі што я знаю
І на гэта довад маю --
Быў індэк тут, небарак,
Бо здалёк тырчэў гарляк.

Даўшы яму падгатоўку,
Пайшоў проста ў дудзінку
І ляжаў там пяць гадзін,
Як ніколі, сам, адзін.

Яго жонка пільнавала,
Час ад часу палівала

І варочала ня раз,
Бо духоўка ёсьць на газ.

Пасля доўгай смажаніны,
Замест тлустае сьвініны,
Зчырванев ён, як той рак,
А чужэн быў добры смак.

Крышку меў ён выгляд строгі,
Угару задзёршы ногі,
Пара валіць, дзесь шыпіць
І так на стала ляжыць.

На яго глядзіць бутэлка,
А ў ёй чыстая гарэлка.
За стол села ўся сям'я:
Шчупла жонка, сын і я.

Я наліў усім гарэлку,
Жонка падала галерку,
А сын кажа: “Пі і еш,
На той сьвет не забярэш”.

Так гулялі мы Каляды
І былі даволі рады,
Як мінулы кожны год
З яго вязкай асалод.

Мы ёсьць пэўны, што і ў вас
Сьвяты выйшлі на паказ,
Кожны вясёл быў і рад...
І так да другіх Каляд.

Лондан, сьнежань 1982 г.

Ю. В-скі.

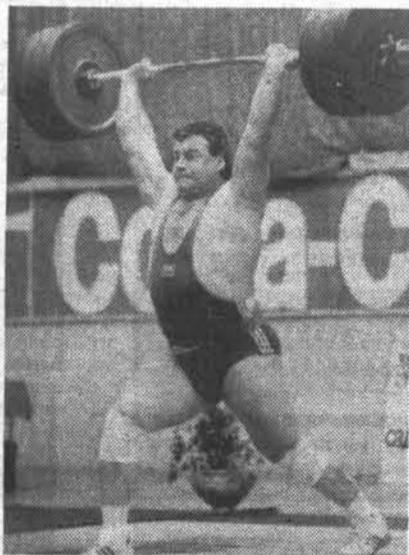
СПОРТ

У спартыўным комплексе “Спартак” адбыўся дваццаты юбілейны турнір па цяжкай атлетыцы, прысвечаны памяці заслужанага майстра спорту СССР чэмпіёна Еўропы Яўгенія Новікава.

У гэтых спаборніцтвах прынялі ўдзел наймацнейшыя атлеты Беларусі, а таксама выступілі ветэраны цяжкай атлетыкі. Увага глядачоў была прыкавана, вядома, да цяжкай вагавай катэгорыі, дзе выступалі нашы волаты -- алімпійскі чэмпіён Леанід Тараненка, майстар спорту міжнароднага класа Аляксей Крушэвіч з Віцебска і двухразовы алімпійскі чэмпіён Аляксандр Курловіч з Гродна, які выступаў па-за конкурсам. Пераможцам спаборніцтваў стаў Леанід Тараненка з сумай у двабор'і 395 кілаграмаў. Аляксандр Курловіч паказаў лепшы вынік у двабор'і, падняўшы ў рыўку штангу вагой 197,5 кілаграма і штурхнуўшы 245 кілаграмаў. Яго сума ў двабор'і склала 442,5 кілаграма. Гэты ж вынік быў устаноўлены і на нядаўна прайшоўшым у Кітаі чэмпіянаце свету расіянінам Андрэем Чамеркіным.

НА ЗДЫМКУ: Аляксандр КУРЛОВІЧ у час спаборніцтваў.

Фота Генадзя СЯМЁНАВА.

3 ГІСТОРЫ РАКІ ПРЫПЯЦЬ

ЖЫЎ ТУТ НАРОД БЕЛАКУРЫ

Па звестках летапісу, у VIII–IX стагоддзях у басейне Дняпра пачалі сяліцца славяне, якія прыйшлі з-за Дуная. “Словене прыедзшы седшо по Днепру и нарекошася Полене, ...а друзии седоша межю Припятью и Двиною и нарекошася Дреговичи”.

З падзей X–XII стагоддзяў вядома, што сярод рэк Дняпроўскай сістэмы вельмі ажыўленыя сувязі ажыццяўляліся па Прыпяці, таму што па гэтай рацэ ішоў шлях да Нёмана, Заходняга Буга, да Балтыкі. З X стагоддзя амаль усе прыпяцкія землі былі аб'яднаны ў Тураўскае княства, з якога ў XII стагоддзі выдзелілася Пінскае княства. З XIV стагоддзя басейн Прыпяці -- у складзе Вялікага Княства Літоўскага. На жаль, пра ўсё гэта надта мала паведамляецца ў летапісах. Таму перанясёмся ў больш познія стагоддзі.

Барон Сігізмунд Гербенштэйн двойчы -- у 1516 і 1526 гадах -- быў пасланы імператарам Максімільянам у Польшчу і да вялікага князя маскоўскага Васілія з палітычнымі даручэннямі. Пасля гэтых паездак барон апублікаваў славутыя “Запіскі о Московии”, у якіх апісвае Днепр і яго прытокі, сярод іх Прыпяць. Са старажытнейшых часоў адным з асноўных заняткаў насельніцтва Прыпяцкага Палесся была лоўля рыбы. У першай палове XVI стагоддзя польскі камісар Міхалон Літван (у 1544 годзе), які апісаў па даручэнню сема замкі ў Літве і на Украіне, у сваім творы “О нравах татар, литовцев и москвитян” пісаў: “...у рэках тут мноства ...вялікіх рыб. Па гэтай прычынне многія рэкі называюцца залатымі, асабліва Прыпяць, якая, калі ў пачатку сакавіка штогод збіраецца з крыніц свежая вада, напаяняецца такой колькасцю рыбы, што кап'ё, кінутае ў сярэдзіну, спыняецца цвёрда, як у зямлі, так густа рыба...”.

На старажытных картах Прыпяць указвалася вельмі недакладна. У 1540 годзе С.Мюнстэрам была выдадзена карта Польшчы і суседніх тэрыторый, дзе паказана Прыпяць з яе вельмі нават вялікімі прытокамі. На карце 1595 года, складзенай Г.Меркаторам, Прыпяць з прытокамі прадстаўлена ўжо больш дакладна. К канцу XVI стагоддзя адносіцца расійскі географічны помнік пад загалоўкам “Книга Большому Чертежу, или Древняя карта Российского государства”. Асобная ўвага ў гэтай “Кнізе” звернута на рэкі. Што тычыцца Дняпроўскага басейна, то дадзена падрабязнейшае ўказанне на ўсе рэкі з прытокамі. На карце 1645 года ўжо ў агульных рысах даецца дакладнае ўяўленне аб Прыпяці і яе прытоках. Дэталёвыя даследаванні Прыпяці і яе прытокаў былі ажыццяўлены ў 1873–1898 гадах у перыяд работы Заходняй экспедыцыі па асушэнню балот Палесся і ў сувязі з работамі Навігацыйнай камісіі Міністэрства шляхоў зносіны пры будаўніцтве чыгункі Брэст -- Бранск і Вільня -- Роўна з перасячэннем іх у Лунінец.

У канцы мінулага-пачатку цяперашняга стагоддзя па Прыпяці сплаўляліся буйныя партыі найкаштоўнейшых парод драўніны, прызначаныя для замежных фірм.

Заканчэнне.
Пачатак у № 51.

Лес з дапамогай асобых накладак, ланцугоў і іншых прыстасаванняў скапляўся ў так званыя пасы, што мелі выгляд вузкіх доўгіх плытоў, якія буксіраваліся параходамі. Гэты лес праз Ясельду, Агінскі канал, Шчару, Нёман і Юрбургскую тамоюно дастаўляўся ў Мемель (Клайпеду) або праз Дняпроўска-Бугскі канал, Мухавец, Заходні Буг, Віслу і Нешаўскую тамоюно ў Данцыг (Гданьск).

З 1850 года паміж Краменчугом і Пінскам рабіў рэйсы параход “Вісла”, што належаў памешчыку Пуслоўскаму. У 1858 годзе ўзнікла “Таварыства параходства па Дняпры і яго прытоках”. У 1892-ім было ўтворана другое такое параходства. Параходы гэтых таварыстваў плавалі па Прыпяці, Ясельдзе, Піне да Дняпроўска-Бугскага канала. Ёсць звесткі, што пасля сканчэння будаўніцтва чыгуначнага моста праз Прыпяць на лініі Лунінец--Роўна, непадалёку ад яго быў пабудаваны невялікі прычал, да якога іншы раз падыходзілі параходы і якім карысталіся жыхары бліжэйшых і нават далёкіх вёсак, што везлі на кірмаш свае тавары ці пакупкі з кірмашу. Але праіснаваў гэты прычал па “Лунінецкага моста” нядоўга. Па дарозе Давыд-Гарадок -- Лахва, што перасякае Прыпяць, у другой палове XIX стагоддзя дзейнічаў паром.

У гады грамадзянскай вайны па Прыпяці хадзілі караблі Прыпяцкай ваеннай флатыліі. У верасні 1919 года Прыпяцкая флатылія ўвайшла ў склад Дняпроўскай ваеннай флатыліі, караблі якой прымалі ўдзел у паходзе Чырвонай Арміі ў 1939 годзе ў Заходнюю Беларусь. З кастрычніка 1939 года базай гэтай флатыліі стаў Пінск, а сама флатылія стала называцца Пінскай. У 1944 годзе яна ўдзельнічала ў вызваленні Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

А вось яшчэ некалькі цікавых звестак аб Прыпяці. Клімат басейна Прыпяці за апошнія дваццаць стагоддзяў змяніўся. У VIII–XIII стагоддзях ён быў цяплейшым, лічаць вучоныя. У XIII–XIV стагоддзях адбылося пахаладанне, якое працягвалася да сярэдзіны XIX стагоддзя -- яго адносяць да так званага малага ледніковага перыяду. У другой палове XIX стагоддзя адбываецца пацяпленне, а затым -- зноў пахаладанне, што працягваецца і ў нашы дні.

На тэрыторыі Прыпяцкага басейна бываюць землятрусцы. Асабліва частыя яны былі, як сведчаць летапісы, у XII стагоддзі. Апошні ў 1986 годзе.

Агінскі канал, пабудаваны ў 1776–1783 гадах, злучае Прыпяць з Нёманам праз Ясельду і Шчару. Даўжыня яго 54 кіламетры.

Басейн Прыпяці -- класічны раён балотаў. У Лунінецкім раёне ў мікрэччы Цны і Лані размешчаны вялікі балотны масіў Грычын, вядомы далёка за межамі рэспублікі. Прыпяцкі басейн багаты карыснымі выкапнямі -- нафта, калійная і кухонная соль, газ, бурый вугаль, сланцы, будаўнічы і абліцовачны камень (граніт і лабрадорыт). Мікашэвіцкае радовішча пастаўляе камень па многіх адрасах. Мікашэвіцкі порт злучаны каналам з Прыпяццю.

Прыпяць усаўлена ў народных песнях, пра яе складзены легенды і паданні.

Леў КОЛАСАЎ.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220005, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Толасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і зярстана ў камп'ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”.
Адрэкавана ў друкарні “Беларускі Дом друку”.
(220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).
Тыраж 6 000 экз. Індэкс 63854. Зак. 8297.
Падпісана да друку 25.12.1995 г.